

UNIVERSITY OF CALIFORNIA PUBLICATIONS

IN

CLASSICAL PHILOLOGY

VOLUME XII - XIII

1933-1944 - 50

EDITORS

W. H. ALEXANDER

W. M. GREEN

J. T. ALLEN

I. M. LINFORTH

G. M. CALHOUN

H. C. NUTTING

H. R. W. SMITH

547520
13.8.52

UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS
BERKELEY AND LOS ANGELES

1944

PHYSIOLOGUS LATINUS VERSIO Y

EDITED BY

FRANCIS J. CARMODY

INTRODUCTION

FOR MORE THAN sixteen centuries the *Physiologus* has been a favorite text on animal lore, more widely read and copied than any other tract on natural history.¹ Its obscure origins and its exotic material gave it charm not rivaled until the end of the thirteenth century; its moralizations in hexaemeral spirit, short and to the point, appealed to the religious; and its immense philological implications have kept it alive in modern scholarship.

Briefly, the history of *Physiologus* studies is as follows. The edition of the Syriac translation from a Vatican manuscript in 1795 stood alone for a half century.² Almost simultaneously Heider edited the abridged version³ lettered *L* and Cahier⁴ gave composite texts of the Latin manuscripts *A* (Brussels *MS 10074*) and *B* (Bern *Lat. 233*), and of *A* and *C* (Bern *Lat. 318*), with notes from *L* and from *De Bestiis et aliis rebus*,⁵ and the texts of the French translations by Pierre le Picard and Guillaume le Clerc. In 1855 Pitra edited the Greek and the Armenian and gathered a number of Latin fragments.⁶ Cahier resumed his work in 1874 with a French translation of the Armenian version, and Land edited in 1875 one Arabic manuscript (in the Royal Batavian Academy) and a new Syriac translation (Brit. Mus. *Add. 25878*), with Latin translations of each.⁷ Lauchert's study of the *Physiologus* in 1889 remains the most convenient refer-

¹ There are well over 250 MSS in Latin, Romance, and Germanic languages copied between 1100 and 1400, plus some 50 of *De Bestiis* and another 50 of the Theobald version in 12 chapters (ed. A. Rendell, London, 1928, and *Pat. Lat. CLXXI* [Paris, 1854]). One should also mention the extensive use by the encyclopaedists, especially Isidore, Honorius, and Vincent of Beauvais.

² O. G. Tychsen, *Physiologus Syrus*, Rostock, 1795.

³ *Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen*, V (1850), 552-582.

⁴ Cahier et Martin, *Mélanges d'archéologie* . . . 4 vols., Paris, 1847-56.

⁵ *Pat. Lat. CLXXVII* (Paris, 1879), 15 f.

⁶ *Spicilegium Solesmense*, Vol. III (Paris, 1855).

⁷ Cahier, *Nouveaux mélanges*, Paris, 1874; Land, *Otia Syriaca*, Leyden, 1875.

ence, though his edition of the Greek is unsatisfactory.⁸ Only two works of this period made any contribution to knowledge of the Latin translations, an edition of one manuscript related to Cahier's *B*, by Mann (Brit. Mus. Reg. 2 C xii),⁹ and the general analysis of *Physiologus* problems published by Ahrens.¹⁰ Since then the numerous publications on the *Physiologus* have concerned the versions in Romance languages, in Greek, and in the languages of Asia Minor, for which a good bibliography can be found in the most recent edition of the Greek, edited by Sbordone in 1936.¹¹ Sbordone, in his discussion of the Latin *Physiologus*, follows Cahier's unfortunate association of manuscripts *A* and *B*, and, though he claims acquaintance with other manuscripts of this translation, makes no advance in this important indirect tradition. Sbordone did, however, point out that another Latin translation was extant in three manuscripts, and gave samples of six chapters. It is these three manuscripts which are edited for the first time in the present volume. And here I must acknowledge my debt to the Editors of our series in Classical Philology for their suggestions, and to the European libraries through whose kind help I was able to procure the photostats used for the present edition.

Sbordone's critical text of the Greek is imposing, and follows for each chapter some dozen manuscripts. His critical method is unsound, and his classification of the Greek manuscripts can be shown to be faulty in the light of the indirect tradition in other languages. This is not the time or place to present a full criticism of Sbordone's text; suffice it to say that he has successfully divided the 66 manuscripts into four distinct groups: 1° the probable primitive text, represented by 15 manuscripts, among which the best examples are Σ and *W*; 2° a very different text, represented by 8 manuscripts, of which the oldest and most important is *II*; finally, 3° a Byzantine and 4° a pseudo-Basilian text of small interest to the indirect tradition in other languages.

As between the prototype of the groups represented by *W* and *II* no chronology can be determined. In both versions one might get

⁸ *Geschichte des Physiologus*, Strassburg, 1889.

⁹ *Französische Studien*, VI, pt. 2 (Heilbronn, 1888), 37-73.

¹⁰ K. Ahrens, *Zur Geschichte des sogenannten Physiologus*, Ploen, 1885.

¹¹ F. Sbordone, *Physiologus*, Milan, 1936.

the impression that the language is of the fourth or fifth century, but their use by Justinus Martyr (*ob.* 166), Origen (*ob.* 254/55), Tertullian (*ob.* 230), and Clement of Alexandria proves greater age, and the corrupt Greek style may depend on a slavish imitation of some Semitic original. The author cannot at present be identified, nor the exact region from which he came. The elaborate list of sources given by Sbordone may be collectively called parallelisms, since they show no convincing similarities. The Greek text was popular longer than the Latin; the latter was most read during the thirteenth and fifteenth centuries, the Greek (to judge by the extant manuscripts) during the sixteenth and seventeenth.

Scholars have long known of the translations in the languages of Asia Minor and Africa, but have never used them in studying the Greek text. In general it has been accepted that the Ethiopic translation is related to the primitive Greek (*W*, etc.), while the Armenian was to be classed with Greek MS Π and Latin *Y*. Latin *b* has no close relationship with Π , however, and the whole classification clearly needs reorganization. Preliminary to preparing the present edition of *Y*, I therefore established a composite text (in English) of the Ethiopic (*e*), Armenian (*d*), Syriac (*s*), and Arabic (*c*) (the last two from Land only), then adding the readings of Latin *C*, *U*, and *b*; I concluded that the frequent agreement between all these versions and Greek Π was proof of the authenticity of many readings in this text which were rejected by Sbordone. The critical text *y* bears out this contention, and is in fact the most complete and reliable Latin translation now known. Its publication will provide at once a convenient text, better than *b*, and a necessary element in the indirect tradition of the original *Physiologus*. I venture to reproduce at this point a few samples of the indirect tradition:

- y* 1.8 hi qui sursum sunt (*as in b*)
- 2.7 seculi pompa (*bCII*)
- 5.15 peccata nostra portans (*b and Gr. WO*)
- 13.6 per abstinentiam et trib. (*U and implied in c*)
- 17.15 nauis nisi extensum (*b*)
- 32.9 percisus est lapis de monte (Π and *ds*)
- 38.6 infernus (*bc*)
- 42.3 semel generat (*ds and Greek A EII*)
- 43.3 conculcauit (*bes and Greek WO*)
- 43.6 dracones in corde (*e and Greek A EII, and cf. c*)

LATIN PHYSIOLOGUS Y

The text of the Latin translation *y* has been preserved in three manuscripts, *Y* (Monac. Lat. 19417), *Y*² (*id.* 14388), and *Y*³ (Bern Lat. 611), with 13 chapters in *A* (*y* chaps. 10–13, 16, 19–20, 22–24, 26–27, 29) and probably several chapters in *C*, *M*, and *De Bestiis* (*E* and *H*). *Y* and *Y*² give the same text, whereas *Y*³ and *A* have been altered and contain certain chapters from *b*. The choice of variants was facilitated by the obvious grouping *YY*² as against *AY*³, and throughout by the Greek texts, *cdes*, and *CU*. For most chapters this procedure was satisfactory, though in several the manuscripts were reduced to one through loss of folios, and the surviving text left unemended for the most part. Each of the three complete manuscripts attributes the work to a different author, *Y* to Chrysostomus (as also *l*), *Y*² to St. John of Constantinople, *Y*³ to an orthodox bishop. There are at least forty-five verses from the Bible which contain one or more readings from the Old Latin, as confirmed in the works of St. Ambrose and his contemporaries (all such readings are here given in italics). The text of *y*, like that of *C* but in general unlike *b*, contains a number of transcriptions of Greek words, showing haste or ignorance on the part of the translator; such are *politeuta*, *polite nomine* (for *politeuta*), *apodumata*, *cerseus*, *dessicano*, *eutocium*, and the names of the animals. The syntax of *y* is that of the Patristic writers, perfect subjunctive after *cum* and *si*, compound tenses for the passive, future of supposition, passive participle for active, *ambo* in the plural, and consistent imitation of Greek word order. The order of chapters in *y* is in part more authentic than that of the Greek editions, and is confirmed by *II* and by *d*. There are, however, several transpositions toward the end of *y*, where groups of three to six chapters were transposed intact.

CRITICAL METHOD

The conditions of editing *y* were that it belonged to the fourth or fifth century, that it represented valuable evidence of the indirect tradition of the lost original, and that at present it exists in only three manuscripts. For the most part, the recommendations of the *Union Académique Internationale*¹² were observed; but since many

¹² *Emploi des signes critiques, description de l'apparat*, Paris, 1938.

of the devices therein defined concern reëditing known works, it seemed wise to modify them to accord with those of the Société des Anciens Textes Français,¹³ whose experience concerns texts of variable language for which no fixed standards have been determined. I shall describe the compromise as here effected.

Sigla.—A desire to preserve the sigla assigned by Cahier and others and to add to them, and the further need of ample lettering for the several hundred Latin manuscripts known today required the use of superscript numerals to distinguish between manuscripts, not between scribes. Lower-case letters are reserved for versions or texts, such as *b* (critical text of the MSS *BMZ*, *DHL*, *B*¹²³⁴⁵⁶*EE²H*, *A*), *l* (critical text, unpublished, of *LL*¹²³⁴⁵ etc.), and *y* (*YI*²³*A*). Sigla for Greek manuscripts are preceded by *Gr*.

Text.—The best manuscript, *Y*, has been reproduced in every detail of spelling and word order, either in the text or in the apparatus; full-size photostats were rechecked a number of times; and, except conceivably for the utterly chaotic punctuation, *Y* need not again be examined. The retention of the spelling of *Y*, even when inconsistent, reconciles the recommendations of the Société and those of the best practices for editions of patristic texts.¹⁴ All the variants of *Y*² have been similarly recorded (except spelling of common words) and rechecked from full-size photostats. *Y*³ was examined from microfilms and the principal variants recorded; the original pale palimpsest should some day be consulted. *A* was used from Cahier's transcription, and should eventually be checked from the manuscript; MS *Gud. 131* at Wolfenbüttel is reputed to contain the same text as *A*, and should be seen, but Rouen 638 contains only those chapters of *A* which are related to *b*.

Apparatus.—The lemmata are followed by a bracket; they (and the text) reproduce the spelling of *Y* except when *Y* lacks the word in question, in which case preference is given respectively to *Y*² or *Y*³. Each chapter is followed by the list of manuscripts containing its text. Omissions (*om.*) are of the lemmata as given, not of the lemmata as parts of longer omissions, as of lines or folios. A study of the habits of the several scribes permitted solution of most of the abbreviations, though some (notably & for *ex*, *it*, *et*, *ec*, etc.) had to

¹³ *Romania*, 52 (1926), 241–256.

¹⁴ Plater and White, *A Grammar of the Vulgate*, Oxford, 1926.

be retained. Emendations (followed by the authority, sometimes that of the editor, *edit.*) were confined to flexional endings and spellings of Greek words otherwise deceptive. This procedure leaves *y* free from the influence of the other *Physiologus* texts and therefore more useful for a study of the indirect tradition. Since emendations were in general avoided, the *crux* became superfluous.

Punctuation.—The punctuation is that of the editor, and was suggested in large part by the texts in other languages. Parentheses are used as an added device for punctuation only. Bible references follow each Bible quotation, and are set in brackets: they are entirely modern, and can be found in no known manuscript, but, set into the text, they have seemed more immediately useful and precise.

PHYSIOLOGUS LATINUS

	PAGE
I. LEO.....	103
II. AUTOLOPS.....	104
III. PIROBOLI LAPIDES.....	104
IV. SERRA MARINA.....	105
V. CHARADRIUS.....	105
VI. PELICANUS.....	106
VII. NYCTICORAX.....	107
VIII. AQUILA.....	107
IX. PHENIX.....	108
X. EPOPS.....	109
XI. ONAGER.....	109
XII. UIPERA.....	110
XIII. SERPENS.....	110
XIV. FORMICA.....	112
XV. SYRENA ET ONOCENTAURUS.....	113
XVI. HERINACIUS.....	114
XVII. IBIS.....	115
XVIII. ULPIS.....	116
XIX. ARBOR PERIDEXION.....	116
XX. ELEPHAS.....	117
XXI. DORCHON [CAPREA].....	119
XXII. ACHATIS LAPIS.....	120
XXIII. [Ostrea] SOSTOROS LAPIS ET MARGARITA.....	120
XXIV. ADAMANTINUS LAPIS.....	121
XXV. ONAGER ET SIMIUS.....	121
XXVI. [Indicus] SENDITICOS LAPIS.....	122
XXVII. HERODIUS ID EST FULICA.....	122
XXVIII. PSYCOMORA.....	123
XXIX. PANTHER.....	124
XXX. CETUS ID EST ASPISCELEON.....	125
XXXI. PERDIX.....	125
XXXII. UULTUR.....	126
XXXIII. MIRMICOLEON.....	127
XXXIV. MUSTELA ET ASPIS.....	127
XXXV. MONOCERAS.....	128
XXXVI. CASTOR.....	128
XXXVII. HYENA HOC EST BELUA.....	129
XXXVIII. [Hydrus] NILUTS.....	129
XXXIX. [Ichneumon] ECHINEMON.....	130
XL. CORNICOLA.....	130
XLI. TURTUR.....	131
XLII. HYRUNDO.....	131
XLIII. CERUUS.....	131
XLIV. RANA.....	132
XLV. SAURA ID EST SALAMANDRA.....	132
XLVI. MAGNIS LAPIS.....	133
XLVII. ADAMANTINUS LAPIS.....	133
XLVIII. COLUMBAE.....	133
XLIX. SAURA ELIACE HOC EST ANGUILLA SOLIS.....	134

SIGLA

Versio y—

- Y Munich, *Lat. 19417*, fol. 29^v–70^v, s. IX (photostats).
 Y² Munich, *Lat. 14388*, fol. 172^v–183^v, s. IX–X (photostats).
 Y³ Bern, *Lat. 611*, fol. 116^v–138^v, s. VIII–IX (microfilms).

Compendia—

- A Brussels, *MS. 10074*, s. X *ex.* (Cahier).
 D Paris, Bibl. Nat., *Lat. 2780*, s. XIII (Cahier).
 M Alphabetical fragments, s. VIII (Mai, Pitra):

Versiones—

- C Bern, *Lat. 318*, s. IX (Cahier).
 U *MS. Hamilton 390* (*Zeitschr. für rom. Phil.*, 1888).
 b Edit. F. Carmody, Paris, 1939 (Bern, *Lat. 233*, etc.).
 c *Arabus batavus* (Lat. transl. by Land, Leyden, 1875).
 d Armenian transl. (French transl. by Cahier, 1874).
 e Ethiopian transl. (German transl. by Hommel, *Rom. Forsch.*, 1890).
 l Latin attrib. to Chrysostomus (edit. Heider, 1850):
 L Edit. Heider (three MSS).
 L² Munich, *Lat. 19648*, s. XV (photostats).
 L³ Munich, *Lat. 23787*, s. XV (photostats).
 L⁵ Munich, *Lat. 14216*, s. XV (photostats).
 s *Syrus leidensis* (Lat. transl. by Land, Leyden, 1875).
 II Mosquensis *Gr. 432*, s. XI (edit. Karnejev, Sbordone).
 Σ Mosquensis *Gr. 298*, s. XIII (edit. Sbordone).
 W Vienna, *Theol. Gr. 320*, s. XIV (edit. Lauchert, Sbordone).

Editiones—

- E *De Bestiis*, Book III, Paris, Bibl. Nat., *Lat. 11207*, s. XIII (microfilms; reference to book and chapter).
 E² *Ibid.*, Brit. Mus., *Harley 3244*, fol. 36–71, s. XIV (photostats).
 E⁴ *Ibid.*, Bodl. Laud. Misc. 247 (edit. James, *The Bestiary*).
 F Vincent of Beauvais, *Speculum Naturale*, Nuremberg, 1494.
 H *De Bestiis*, Books I–II (Migne, *Pat. Lat.* CLXXVII).

I. INCIPIMUS LOQUI DE LEONE PRIMUM, REGE OMNIUM BESTIARUM

IACOB, benedicens Iudam filium suum, ait: Catulus leonis Iuda [Gen. 49. 9]. ²Physiologus dixit, qui sermonum horum scripsit naturas, leo tres naturas habet. Prima natura est: cum ambulat olefaciens in monte, uenit ei odor uenatoris; ³et de cauda sua coeperit uestigia sua quocumque ierit, ⁴ut non sequatur uenator uestigia eius, et inueniat cubile ipsius, et capiat eum. — ⁵Sic et saluator noster, spiritalis leo de tribu Iuda, radix Dauid [Apoc. 5. 5], missus a consepiterno patre, ⁶cooperuit intellegibilia uestigia sua (hoc est deitatem suam) a Iudeis incredulis: cum angelis angelus, cum archangelis archangelus, cum tronis tronus, cum potestate potestas [Ascens. Esai. (apocr.)]; ⁷donec descendens descendisset in uterum uirginis, ut saluaret quod perierat genus humanum: Et uerbum caro factum est, et *habitaret* in nobis [Ioh. 1. 14]. ⁸Et hoc, ignorantes eum descendentem atque ascendentem, hi qui sursum sunt, dicunt: ⁹Quis est iste rex glorie? et angeli deducentes eum responderunt: Dominus uirtutum ipse est rex gloriae [Ps. 23. 10].

¹⁰Secunda natura leonis est: cum dormierit, uigilant ei oculi, aperti enim sunt ei; ¹¹in canticis canticorum testatur sponsus dicens: Ego dormio, cor meum uigilat [Cant. 5. 2]. — ¹²Etenim corporaliter dominus meus dormiuit in cruce, deitas uero eius semper in dextera patris uigilat [cf. Matt. 26. 64]: ¹³Non enim dormit neque dormitat qui custodit Israel [Ps. 120. 4].

¹⁴Tertia eius natura est: cum leena genuerit catulum suum, generat eum mortuum; et leena custodit eum tribus diebus; ¹⁵donec ueniat pater eius die tertia et, essufflans in faciem eius die tertia, suscitatur eum. — ¹⁶Sic omnipotens pater omnium tertia die suscitauit primogenitum omnis creature [cf. Col. 1. 15] a mortuis. ¹⁷Bene ergo Iacob dixit: Catulus leonis Iuda, quis suscitauit eum?

Codd.: Y Y² Y³.

Inc.: grecis cognomento quoque crisostimus est dictus os aureum quem de naturis animalium ordinauit Y tractatus episcopi orthodoxi de natura animalium Y³. — Tit.: leone rege bistiarum et animalium Y³; regem Y². — 1 etenim iacob Y³; filiam suam Y. — 2 leone tres res naturales Y³ et cf. b; ei] Y² om. Y. — 3 ierit] Y²³ gerit Y. — 4 sequatur] Y & ñ quator Y² sequens Y³. — 5 noster] Y²³ meus Y. — 6 a iud. incred.] Y Y² om. Y³ — 6/7 cum ang. ... disce-

dens] Y^3 cum YY^2 . — 7 utero Y^{23} ; uirg.] *add.* marie Y^3 ; et hab.] Y^{23} ut hab. Y . — 8 ascendentes Y ; hii Y . — 9 est rex gloria Y . — 10 leonis] *om.* Y^2 . — 14 eius] Y^2 enim Y . — 15 suscitauit Y^2 . — 17 qui Y .

II. DE AUTOLOPE

EST animal quod dicitur autolopus, acerrimum nimis, ut nec uenator possit ei appropinquare. ²Habet autem longa cornua serre figuram habentia, ut possit precipere arbores magnas et altas, et ad terram deponere. ³Si autem sitierit, uadit ad terribilem Eufraten flumen, et bibit; sunt autem ibi ricine (dicuntur grece), hoc est frutices tenues ramos habentes; ⁴et uenit ludens ad illam ricinum fruticem, et obligatur in ramis eius. ⁵Et clamat, uolens fugere, et non potest, obligatus est enim; audiens eum autem uenator, ueniet et interficiet eum.

⁶O polite nomine, hoc est cuius conuersatio caelestis est [*cf.* Phil. 3. 20], ⁷presumens duobus uis cornibus, detractationibus et uoluptatibus, aduersaria cupiditate et seculi pompa abstine: ⁸congaudent tibi angelorum uirtutes, duo cornua duo testamenta sunt. ⁹Sed uide ne tenearis modicissime huic ricimine, hoc est frutici paruole per quam occasione uestitus, et tenearis laqueis eius, et malus uenator occidet te (id est diabolus): ¹⁰Unum autem et mulieres effugiet sapiens uir [Eccli. 19. 2, Os. 4. 11].

Codd.: $Y Y^2 Y^3$.

1 adpropinquar & Y^2 . — 2 magnos et altos Y^2 . — 3 ricine] *infra* rinice YY^2 . — 5 autem eum Y^2 . — 6 cael. est] *add.* sic et homo Y^3 . — 7 detractationibus Y ; pompa] YY^3 *om.* Y^2 . — 9 uertitus (?) Y^2 . — 10 unum] Y uirum Y^2 ; enim Y^3 .

III. DE LAPIDIBUS PIROBOLIS

SUNT tantum lapides piroboli in partis orientis, hoc est ignei lapides, masculus et femina. ²Et quamdiu longe a se sunt, ignis non ardet; ³si autem appropiauerit feminae masculus, ignis incenditur, et incendit omnia.

⁴O generosa epolitetota (hoc est abstinens in omnibus), ⁵multi enim in tartaro sunt propter mulierem, qui in temptationibus inciderunt.

Codd.: $Y Y^2 Y^3$.

piropolis Y . — 1 partes orientes Y^2 . — 3 si enim propiauerit ignis incendit

sic et scriptum si autem longius sit ab animam (inuicem?) mortuos est animam (?) si autem propiauerit pñ scñ ad anima (inuicem?) ignitus ambo quomodo ait in psalmo [17. 31] eloquia domini igne examinata Y³; appropri. Y adpropinquauerit Y².—5 tempnat. Y² temptatiobus Y; inciderint Y².

IV. DE SERRA MARINA

BENE Physiologus dixit de abstinentibus in omnia, et non in fine permanentibus [cf. Matt. 24. 13]. ²Est (inquit) animal in mari quod dicitur serra, alas habens longas. ³Et si uiderit naues nauigantes, imitatur eas, et exaltat alas suas, et contendit cum nauibus que nauigant; ⁴et cum fecerit stadia triginta aut quadraginta, aut eo amplius, laborans in se, alas suas colligit, ⁵et fluctus eam referunt in ueterem suum locum, ubi prius erat.

⁶Mare saeculum dictum est, ⁷naues prophetas et apostolos, qui pertransierunt saeculum hoc; ⁸et uirtutes aduersarii, haec autem serra, que non permansit cum nauibus transeuntibus, ⁹horum sunt similitudines qui ad tempus sunt abstinentes, et cursu bono currentes non permanserunt — ¹⁰incipientes opere bono, non permanserunt in fine, propter cupiditatem et superbiam et turpis luci gratiam [cf. Tit. 1. 11], aut fornicationes aut mechias aut odio: in quibus fluctibus maris (hoc est contrarie uirtutes) sunt que eos deducunt in infernum.

Codd.: Y Y² Y³.

1 de] Y om. Y². — 2 saerra Y. — 4 collegit Y². — 5 fructus Y². — 7 apostolus Y -ulos Y². — 10 operi Y²; turbi Y²; mechinas Y; fluctus Y².

V. DE CHARADRIO

EST aliud uolatile genus animalis quod dicitur charadrius: in Deuteronomio scriptum est [cf. Deut. 14. 18]. ²Totus albus est, nullam partem habens nigram; et interiora eius apudeumata curant his quorum oculi caligant: ³in atriis autem regum inuenitur. ⁴Et si quis est infirmus, ab eodem charadrio cognoscitur si uiuat aut moriatur; ⁵et si est infirmitas hominis ad mortem, auertit faciem suam charadrius ab eo, et omnes cognoscunt quia morietur; ⁶si autem infirmitas eius est ad uitam, aspicit charadrius in faciem eius qui infirmatur, et infirmus charadrium, ⁷et absoluit infirmitatem infirmi charadrius; ⁸et euolans in aera solis, comburit infirmitatem infirmi, ⁹et spargit eam.

¹⁰Et saluator noster charadrius est, et is qui infirmatur bonam personam accipit saluatoris nostri: totus enim albus est saluator, non habens maculam aut rugam [cf. Eph. 5. 27]; ¹¹dicit enim in euangelio ipse dominus quia: Princeps mundi huius ueniet et in me nihil *inueniet* [Ioh. 14. 30], etenim: ¹²Peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius [I Petr. 2. 22]. ¹³Ueniens enim de celo ad populum Iudeorum, auertit ab eo suam deitatem, dicens: Ecce *demittetur* domus uestra deserta [Luc. 13. 35]; ¹⁴uenit ad nos gentes, tollens infirmitates nostras [cf. Matt. 8. 17], ¹⁵et peccata nostra portans [cf. Esai. 53. 4], exaltatus in ligno crucis: ¹⁶Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem [Ps. 67. 19], dedit dona hominibus [Ps. 67. 19, Eph. 4. 8].

¹⁷Sed dicis quia charadrius immundus est secundum legem, ¹⁸et quomodo fert personam saluatoris? Et serpens immundus est, et testatus est ipse dominus de se in euangelio, ¹⁹dicens: Sicut Moyses exaltauit serpentem in herimo, ita exaltare oportet filium hominis [Ioh. 3. 14]; ²⁰et serpens prudentior dictus est, ²¹similiter et de leone, et alia multa: ²²duplicia autem sunt creatura, laudabilia et uituperabilia.

Codd.: Y Y² Y³.

de charadra Y². — 1 alius Y. — 2 a puteu. Y². — 4 caradrio Y; cognoscit Y. — 6 est] YY³ om. Y²; caradrius Y. — 7 caradrius Y. — 10 his Y²; accepit Y². — 11 dixit Y. — 12 faecit Y. — 13 iudeos Y³ iudaicum Y add. cum Y². — 17 caradrius Y. — 19 moysen Y. — 22 dubleitia ... creature Y².

VI. DE PELICANO

DAVID in psalmo centesimo primo dicit: Similis factus sum pelicano in solitudine [Ps. 101. 7]. ²Physiologus dicit de pelicano quia amator est filiorum nimis; ³si autem genuerit natos et paruuli increuerint, incipiunt percutere parentes suos in faciem; parentes autem colaphizantes eos occidunt; ⁴deinde misericordia moti parentes tribus diebus flent eos, lugentes quos occiderunt; et tertia die mater eorum percutiens costam suam destillat suum sanguinem super eorum corpora mortua (id est pullorum): ⁵ipse sanguis suscitatur eos de morte.

⁶Sic et dominus noster increpat per Esaiam dicens: Filios *generaui* et exaltaui, ipsi autem spreuerunt me [Esai. 1. 2]. ⁷Genuit nos factor omnis creature: percussimus eum. ⁸Quomodo percussimus eum? quoniam seruiimus potius creature quam creatori [cf. Rom. 1. 25].

⁹Ascendens autem in altitudinem crucis, percusserunt impii latus, et aperuerunt eius costam; et exiit sanguis et aqua [cf. Ioh. 19. 34] in uitam eternam [cf. Ioh. 6. 55] — ¹⁰sanguis propter quod dixit: Accipiens calicem gratias egit [Matt. 26. 27, Luc. 22. 17], aqua autem propter baptismum penitentiae [Marc. 1. 4, Luc. 3. 3], ¹¹qui dixit: Me derelinquerunt fontem aque uite gratis, et cetera [Hier. 2. 13]. ¹²Bene ergo Physiologus arguit de pellicano.

Codd.: Y Y² Y³. Versio alt.: C M.

1 solitudinis Y³. — 3 sic Y². — 4 destillauit Y stillat C stillans Y³. — 6 sic] Y ita C om. Y²; noster] CY²³ meus Y; esaim Y. — 9 costam & iit Y². — 12 pellicano Y.

VII. DE NICTICORACE

ITEM in eodem psalmo centesimo primo de nicticorace dicit: Factus sum sicut nycticorax in domicilio [Ps. 101. 7]. ²Nycticorax tenebras amat magis quam lucem; hoc genus uolatile est.

³Dominus autem noster Ihesus Christus amauit qui in tenebris et umbra mortis erant [cf. Esai. 9. 2], populum gentium et populum Iudeorum, ⁴qui tunc filiorum adoptionem [cf. Gal. 4. 5] et patrum promissionem [cf. Rom. 15. 8] habuerunt. ⁵De hoc et saluator dixit: Ne timueris, pusillus grex, ⁶quoniam conplacuit patri dare uobis regnum [Luc. 12. 32]; ⁷et propheta dicit: Uocabo non populum meum, et non dilectam dilectam [Rom. 9. 25, cf. Os. 2. 24]. ⁸Sed dicis (secundum Deuteronomium) quoniam immunda auis est nycticorax: ⁹et apostolus ideo dixit: Qui non cognouit peccatum pro nobis peccatum fecit [II Cor. 5. 21]; ¹⁰et: Omnibus omnia factus est, ut omnis lucri faceret [I Cor. 9. 22].

Codd.: Y Y² Y³. Sim.: C.

de nicticorace] om. YY². — 1 in eodem in ps. centissimo Y²; noctic. Y; nyct.] Y. — 2 noct. Y. — 3 domine Y²; que Y²; umbre Y². — 4 promissione Y. — 6 patre Y²; regum Y². — 7 pop. meum] YY² plebem meum plebem meum Y³. — 8 noct. Y.

VIII. DE AQUILA

DAUID in psalmo centesimo secundo: Renouabitur sicut aquilae iuuentus tua [Ps. 102. 5]. ²Physiologus dicit de aquila quoniam cum senuerit, grauantur ale eius, et oculi eius caliginant. ³Quid ergo facit? querit fontem aque, et euolat in aera solis, ⁴et incendit alas

suas et caliginem oculorum suorum; ⁵et descendit in fontem, et tingit se per ter, ⁶et renouabitur et nouus efficitur.

⁷Ergo et tu, si uestitum habes ueterem, et caliginant oculi cordis tui, quere spiritalem fontem dominum; ⁸quid: Me dereliquerunt fontem aque uite et cetera [Hier. 2. 13]. ⁹Et euolans in altitudinem solis iustitie [Mal. 4. 2], qui est Christus Ihesus (sicut apostolus dicit), et ipse incendet uetus uestimentum tuum diabuli. ¹⁰Propterea et duo presbiteri illi in Danielo sic audierunt inueterate dierum malorum [cf. Dan. 13. 52], et baptizare in sempiterno fonte, ¹¹expolians ueterem hominem cum actibus suis, et induens nouum: Qui secundum dominum creatus est [Eph. 4. 24], sicut apostolus dicit. ¹²Propterea et Dauid ait: Renouabitur sicut aquile iuuentus tua.

Codd.: Y Y² Y³. Trans. alt.: C.

4 suas] CY² suam Y. — 9 incendat Y³; tuum] om. Y. — 11 hominem uet. Y². — 12 aquila CY².

IX. DE PHENICE

QUONIAM dixit saluator in euangelio: Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam [Ioh. 10. 18]; ²et Iudei irati sunt in uerbo eius. ³Est enim uolatile genus in Indie partibus quod dicitur phenix; que auis per quingentos annos intrat in ligna Libani, et implet duas alas suas aromata. ⁴Et significat sacerdoti Heliopoleos (ciuitas hec que Heliopolis nomen habet) ⁵in mense nouorum, hoc est Adar, quod grece dicitur Farmuti uel Phamenoth. ⁶Sacerdos autem cum significatum ei fuerit, intrat et implet aram lignis sarmenteis; ⁷et intrans illa auis in Heliopolim onerata aromatibus, ascendit super aram, ⁸et sibi ipsa ignem incendit, et seipsam conburit. ⁹In crastinum enim sacerdos scrutatur aram, et inueniet uermem in cineribus. ¹⁰Secundo autem die inuenit auiculam pusillam. ¹¹Tertio die inueniet aquilam magnam: ¹²et euolans, salutat sacerdotem, et uadit in antiquum locum suum.

¹³Si ergo hoc uolatile genus hanc talem potestatem habet seipsum sic occidere et seipsum sic suscitare, ¹⁴quomodo stulti homines irascuntur in uerbo saluatoris: Potestatem habeo (dicentis) ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam? ¹⁵Phoenix personam accipit saluatoris: etenim descendens de celestibus locis, duas alas suas boni odoris sui plenas deposuit (hoc est optimos

sermones suos): ¹⁶ut et nos, extendentes manus operationes, remittamus ei bonum odorem [cf. II Cor. 1. 15] spiritale in operibus bonis. ¹⁷Bene ergo Physiologus dicit de phenice.

Codd.: Y Y² Y³.

tit. de ph.] om. YY²³. — 2 eius] add. de phenice YY². — 5 noborum Y². — 8 igne Y. — 14 irascantur Y; dicentis] Y dicentes Y³ discendi Y²; eum Y. — 15 accepit Y²; optimo Y.

X. DE EPOPE

Dicit enim lex: Qui maledixerit patri *aut* matri, morte morietur [Ex. 21. 17]. ²Et quomodo sunt patricide *aut* matricide? ³Est auis que dicitur epopus: si uiderit suos parentes senuisse, et eorum oculos caliginasse, ⁴filiu uellunt pinna parentum, et elingunt oculos eorum, et calefaciunt parentes suos sub alis suis, ⁵et nutriunt parentes suos, uicem eis reddentes, et nutriunt sicut pullos suos, ⁶et noui fiunt parentes ipsorum; ⁷et quodam modo dicunt parentibus suis: sicut uos laborastis nutrientes nos, ⁸sic et nos similiter uobis facimus.

⁹Et quomodo inrationabiles homines non amant parentes suos? ¹⁰Bene ergo Physiologus arguit de epopo.

Codd.: Y Y² — A Y³.

tit. de ep.] om. YY²³. — 1 patrem AY²³; aut] et Y²; matrem AY²³. — 3 parentes suos AY³; et eorum oculus et eorum oculus Y²; caligasse YY². — 4 euellunt AY³; lingunt AY³; parentos Y; sub alis suis] YY³ om. ACY². — 5 et nut- par-suos] Y om. AY²³; uicem eis red-] YY² om. AY³; redentes Y. — 7 et qu- modo] YY² om. AY³. — 8 et nos] YY² om. AY³. — 9 et quo-] AY om. Y²; par-suos] add. Ex. 21. 17 Y³.

XI. DE ONAGRO

In Iob dicitur: Quis *est qui dimittit* onagrum liberum [Hiob 39. 5]. ²Physiologus dicit de onagro quoniam est gregis primus in eis; et si generauerit greges masculos, pater eorum confringit necessaria eorum, ut non faciant semen.

³Patriarche semen carnale querebant creare; apostoli autem spiritale filios carnales obtinuerunt, ut semen caeleste possiderent, ⁴sicut dicit: *Laetare sterilis* quae non parit, et cetera [Esai. 54. 1]. ⁵Uetus testamentum semen annuntiat, nouum autem abstinentiam predicat.

Codd.: Y Y² — A Y³.

1 quis dimisit A. — 2 phis- ... quoniam] YY² masculus A om. Y³; generaue-

rint Y^2 genuerit grex AY^3 ; masculus Y^2 ; uti ne A ut ne Y^3 . — 4 dicit] *add.* spiritus sanctus per prophetam A ; sterelis Y .

XII. DE UIPERA

IOHANNES dicit ad Phariseos: *Generatio uiperarum* [Matt. 3. 7, Luc. 3. 7]. ²Phisiologus dicit de uipera quoniam faciem habet hominis masculus, ³femina autem mulieris usque ad umbilicum, ⁴ab umbilico autem usque ad caudam coreodrilli habet figuram; ⁵porro femina non habet secretum locum, id est membrum pariendi sinum, sed ut foramen acus habet. ⁶Si autem masculus habeat cum femina, effundet semen in os femine, ⁷et si biberit semen eius, precidet femina necessaria masculi (hoc est uirilia), et moritur masculus; ⁸cum autem creuerint filii eius in utero matris sue, non habens illa sinum unde pariat, tunc filii adaperiunt latus matris suae, ⁹et exeunt occidentes matrem.

¹⁰Assimilauit ergo saluator noster Phariseos uipere: sicut hec generatio occidit patrem et matrem, sic et hic populus, qui sine deo est, patrem suum Ihesum Christum et matrem terrestrem Hierusalem. ¹¹Et quomodo fugiunt ab ira uentura? [cf. Luc. 3. 7]: ¹²pater autem noster Ihesus Christus et mater ecclesia uiuunt in eternum, ¹³ipsi autem in peccato uiuentes mortui sunt.

Codd.: YY²³ AC — H(2. 21)L — M.

1 bene dixit ad phar. *AC*; uip.] + quis uobis dixit fugere a uentura ira *AC* progenies (Matt.) uip. quis ostendet (Luc.) *HL*. — 2 dicit] *LMYY²³* monet *AC*. — 4 ad] *om. Y*. — 5 porro] *YY² om. ACM*; secretum ... sinum] *YY²³ uadum etc. AM*; ut] *CYY²* sicut *A* et *M*. — 6 et si *AC*; habeat] *YY²* fiat *ACY³* quando coitum facit *HL* et masc. uoluerit cognoscere *M*; effundit *Y*; os eius *Y³* os suum *HL* caput suum *L²*. — 7 ebiberit *AC* deglutiens *HL*; necessaria] *ACY²* caput *HL²* uirilia *L*; hoc est uir.] *YY² om. ACM*. — 8 increuerint *Y*; pariat *AC*; tunc] *YY² om. ACM*. — 9 et exeuntes *A* et sic foris exeunt *M*; occ. matr.] *YY²* occident patrem et matrem *A* patrueli et patrueli *C* patrolae ergo sunt et patrolae *M* mortua matre *HL*. — 10 bene ergo simil. *AC*; noster] *AY²* meus *Y*; qui] *YY² om. AC*; suum] *YY² om. AC*. — 11 et] *YY² om. AC*. — 13 in pec. uiu.] *YY²* peccatores *A*.

XIII. DE SERPENTE

SALUATOR dicit: Estote prudentes sicut serpentes, et *mites* sicut columbe [Matt. 10. 16]. ²Serpens tres naturas habet: ³prima eius na-

tura hec est: cum senuerit, caligant ei oculi; et si uoluerit nouus fieri, abstinet et ieiunat quadraginta diebus, donec pellis eius relaxetur a carne sua; ⁴et si relaxata fuerit ieiunis pellis eius, uadens querit fissuram angustam in petra, ⁵et intrat in fissuram, et contribulat se, et cogit, et deponit pellem ueterem, et nouus fit. — ⁶Et nos, per multam abstinentioniam et tribulationem, pro Christo deponemus ueterem hominem et indumentum eius. ⁷Sed et tu, quere spiritalem petram Christum, et angustam fissuram: ⁸Angusta enim est porta, et cum tribulatione uia, que ducit ad uitam, et pauci sunt qui introeunt per eam [Matt. 7. 14].

⁹Secunda eius natura est: cum uenerit aquam bibere ad flumen, non adfert secum uenenum quod gestat in capite, sed in fouea sua illud deponit. — ¹⁰Debemus ergo et nos, cum in collectam uenemus, aquam uiuam et sempiternam haurire [cf. Ioh. 4. 15]; ¹¹cum audimus diuinum sermonem et celestem in ecclesia, non nobis cum uenenum inducamus (hoc est terrestres malasque concupiscencias [cf. Col. 3. 5]). ¹²Multi enim insipientes non uenerunt in illam spiritalem cenam; alii quinque iuga bouum ementes, alii agrum querentes, alii uxorem ducentes [cf. Luc. 14. 16–24]. ¹³Sicut in euangelio dicit: Reddite ergo omnibus debita, cui timorem timorem, cui honorem honorem, cui tributum tributum, et cetera [Rom. 13. 7].

¹⁴Tertia eius natura est: si uiderit hominem nudum, timet eum; si autem uiderit eum uestitum, insilit in eum. — ¹⁵Sic et nos spiritualiter intellegimus, quoniam cum primus homo pater noster Adam nudus fuisset in paradyso, non preualuit serpens insilire in eum; ¹⁶sed quando tunica indutus est (hoc est mortalitatem carnalis corporis peccati), tunc exiliuit in eum. ¹⁷Si ergo et tu habes uestem mortalem, hoc est ueterem hominem, et uis audire inueterate dierum malorum [Dan. 13. 52], exiliet in te serpens; ¹⁸si autem expolies te indumento principum et potestatum *seculi huius rectorum et spiritus* nequitiae in celestibus (sicut apostolus dixit [cf. Eph. 6. 12]), ¹⁹tunc non potest insilire in te serpens. ²⁰Bene ergo dixit Physiologus de serpente.

[²¹Quarta quoque natura serpentis: quando uenerit homo et uoluerit eum occidere, ²²totum corpus tradit ad penam, caput autem suum custodit. ²³Debemus et nos in tempore temptationis totum corpus tradere, caput autem custodire, id est Christum non ne-

gantes; sicut fecerunt sancti martyres: Omnis enim caput Christus est [I Cor. 11. 3].]

Codd.: $YY^{23} A M - P - DH(2.21)L - L^{24} - EE^2H^2(3.53) - F(21.7, §§ 3-5, 9, 12) - C M^2$.

1 estote] + ergo AL^2 ; mites] YY^2 simplices AC ; sicut] ACY^2 ut Y . — 2 tres naturas] AEH^2Y^2 tres res naturales Y quatuor CM . — 3 ei oculi] YY^2 oculi eius AC impedimentum habent DHL ; abstinet] + se CE + a cibo H^2 a cibis M ; diebus] + et quadr. noctibus $DLMP$; eius] + ieiunis YY^2 ; a carne ... pellis eius] YY^2 . — 4 ieiuniis Y ; uadens] $DHLYY^2$; angustam rimam EH^2 . — 5 transitum ... expoliatur DHL ; et cogit] YY^2 ; et nouus fit] M et iuuenis fit L et iuuenescit DH om. AYY^2 . — 6 -ionem] EYY^2 -iones AC ; deponimus A -amus E . — 7 phissuram Y . — 8 angusta ... uia] YY^2 id est ang. portam $AC(D)$ + et arta uia L ; porta] petra Y ; sunt qui] YY^2 ; intrant A . — 9 uenerit] + ad Y^2 ; pergit ad bibendum DHL ; adfert] $CFMY$ auf. Y^3 adferit Y^2 portat AE ; quod ... capite] YY^2 suum $AEFY^3$; in cubili suo CFM . — 10 ueneremus] YY^2 uenimus AEL^2Y^3 ueniamus L + ad Y et Y^2 ; haurire] Ioh . haurientes $ACEY^3$ aurimus (?) YY^2 . — 11 cum audimus] Y cum audiuius Y^2 audire AEL audiunt L^2 ; non ... hoc] YY^2 abicere a nobis uenenum hoc (id E) ACE ; malasque] YY^2 secularesque L et malas $ACEY^3$. — 13 dixit Y^{23} . — 14 natura] + sic Y^2 ; timens fugiat DHL ; exsilit AY^3 . — 15 quia EE^2H ; cum] YY^{23} om. AE^2HL ; Adam] + quamdiu AE ; nudus fuisset] YY^2 fuit nudus AE nudus fuit Y^3 ; insilire Y . — 16 quando] AYY^2 postquam EHH^2 ; tunica] EHH^2Y^2 -icis AYY^3 ; induti sunt YY^3 ; carnalis] YY^2 om. AEY^3 ; peccati] YY^2 om. AEY^3 . — 17 et tu] YY^2 o homo H^2 om. AE^2 ; uis] A om. YY^2 ; exiliens Y^2 . — 18 expolias Y ; indumento] AE -tum YY^2 . — 19 potest] + iam YY^2 ; insilire] YY^2 exilire AEH . — 20 YY^2 . — 21 CM^2 ; quoque] M^2 om. C ; occ. eum C . — 22 CM^2 ; ad penam] M^2 om. C ; suum] M^2 om. C . — 23 C versio altera L^{24} .

XIV. DE FORMICA

SALOMON in prouerbiis dixit: Uade ad formicam, o piger, et imitare uias eius [Prou. 6. 6]. ²De formica dixit Physiologus tres naturas habere. ³Prima eius natura est: cum ordinate ambulauerint, ⁴una queque granum baiulat in ore suo; ⁵he quae uacue sunt, nihil habentes formice, non dicunt habentibus: date nobis granum uestrum [Matt. 25. 8]; ⁶sed uadunt per uestigia priorum, et ueniunt in locum ubi et ille frumentum inuenerunt; et tollentes et ipse, deportant in cubile suum. — ⁷Et hec quidem dicta sunt de imprudentibus et inrationabilibus. ⁸Ue autem uirginibus illis que petierunt a prudentibus, dicentes: ⁹Date nobis oleum de uasis uestris, quoniam extinguuntur lampades nostre [Matt. 25. 8]; ¹⁰eum essent rationabiles et habentes intellectum, hec autem audierunt: ¹¹ab eis non possumus, ne forte non sufficiat, et nobis et uobis.

¹²Secunda eius natura est: quando recondit grana in cubili suo, diuidit ea in duo, ¹³ne forte hiemps comprehendat ea, et infundente pluuiā germinent grana, et fame pereat. — ¹⁴Et tu, uerba ueteris testamenti diuide ab spiritali uerbo carnalia, ¹⁵ne quando germinat littera, te occidat. ¹⁶Paulus autem apostolus dicit quoniam: ¹⁷Lex spiritalis est [Rom. 7. 14]; ¹⁸et iterum dicit: Littera occidit, spiritus autem uiuificat [II Cor. 3. 6]; ¹⁹et iterum: Que sunt uiuificantia, haec enim sunt duo testamenta [Gal. 4. 24]. ²⁰Iudei autem solam litteram aspicientes, fame necati sunt; ²¹et prophetarum homicide, sed et dei, facti sunt, radentes uirgas ut pariant oues [cf. Gen. 30. 37 seq.], et carnales circumcisiones, et sabbatismos, et scenophagias. ²²Haec autem omnia spiritalia sunt et intellegibilia [cf. Esai. 7. 9].

²³Tertia eius natura est: uadit in agrum tempore messis, et ascendit in spicam, et deponit granum. ²⁴Priusquam autem ascendat spicam, odorat deorsum spice, et ab odore cognoscit si triticum est aut ordeum; ²⁵et si est ordeum, statim refugit ad tritici spicam. — ²⁶Hordeum autem esca est pecorum; et in Iob dicit: Pro tritico procedat mihi hordeum [Hiob 31. 40]. ²⁷Et propheta: Fugi de Babilonia, fugi de terra Chaldeorum [cf. Hier. 50. 8], ²⁸hoc est, fugi aliena doctrina aliene glorie, que ordei sunt escae, occidentes animas (hec et inimica ueritatis dicta sunt, et sunt). Bene de formica dictum est.

Codd.: Y Y² Y³ A (§3-6, 16-18, 20-22).

4 una qū tibi gr. Y²; baiolat Y. — 5 haec Y²; et ea quae uana sunt A add. et Y³. — 7 de] + animalibus B. — 8 a] Y om. Y². — 9 lamp. nos. ext. Y²; lampade Y. — 11 et nobis] nobis Y². — 12 cubil Y. — 13 germinant Y. — 14 ueteri Y; uerba Y². — 15 germinat] B om. YY²; occidit Y. — 18 spiritus] + sanctus Y²; autem] om. Y². — 21 et] YY² om. A; homic. proph. A; dei ... uirgas] YY² iacob tradens uirgas A; sabbata AY³; scenosfegias Y² scenophegia A. — 22 haec autem omnia figuraliter sunt intellegenda A. — 28 sunt et ... dictum] om. Y³.

XV. DE SYRENA ET ONOCENTAURO

SIGNIFICAUERAT ante Esaias propheta dicens: Syrene et onocentauro et demonia et herinacii uenient in Babilonia et saltabunt [Esai. 13. 21]. ²Unius cuiusque naturam Physiologus disseruit, dicens de sirenis, quoniam animalia mortifera sunt in mari, clamitantia uocibus aliis; ³etenim dimidiam partem usque ad umbilicum

hominis habent figuram, dimidio autem uolatilis. ⁴Similiter et onocentauri, a pectore et sursum hominis habet figuram, ⁵deorsum autem asini.

⁶Sic et uir duplex corde, *indispositus* in omnibus uis suis [Iac. 1. 8]. ⁷Ita sunt malorum negotiatorum, et actus anime; ⁸in ecclesia quidem colliguntur, absconse autem peccant: ⁹Habentes quidem (et apostolus dixit) speciem pietatis, uirtutem autem eius *dene-gantes* [II Tim. 3. 5]. ¹⁰Et in ecclesia anime quorundam sicut oues sunt; ¹¹cum autem dimissi fuerint a collecta, fiunt tamquam pecora: Et assimilabuntur iumentis *insensatis* [Ps. 49. 20]. ¹²Hi tales siue syrene siue onocentauri figuram ostendunt aduersariorum.

Codd.: YY² Y³.

tit. et] *edit. om.* YY². — 3 dimidio autem] Y³ *om.* YY²; uolatilis] *graec.* uolatilēs Y³ mulieris YY². — 4 peccatore Y². — 6 *indisp.] add.* est Y³. — 7 negotatorum Y. — 8 in absconso Y³. — 9 dicit Y². — 11 autem dimissi] YY³ audis nisi Y²; p&cora Y. — 12 hii YY³.

XVI. DE HERINACIO

HIRINACIUS autem species non habet sicut pile, totus autem spinis plenus est. ²Physiologus dixit de eo quoniam ascendit in botrum uitis, ³et deicit acinas in terram (hoc est uuas); ⁴et deuoluens se super eas, et adherens fructus uitis eius spinis, affert filiis suis, et remittit racemum botrui uacuum.

⁵Et tu, christiane, abstinens operari in omnibus, ⁶astitisti enim spiritale uine, propter quod afferis in spiritali torculari, et reconderis in atriis dei regis, in sancto tribunali Christi, et uitam eternam capies; ⁷quomodo dimisisti illum spiritum nequissimum ascendere in locum tuum, ⁸et talem tuam abstinentiam dispersit. ⁹Et aculeis mortis te fefellit intantum, ut spoliā tuā aduersariis uirtutibus diuideret. ¹⁰Iuste ergo Physiologus statuit naturas animalium spiritalibus rebus.

Codd.: YY² AY³.

tit. Y² *om.* Y de herinace hycesī Y². — 1 speciem Y²; non] *om.* Y²; est] AY² *om.* Y. — 2 dicit A; asc.] *add.* autem AY³ *add.* in botro A. — 3 racemos AY³; ubas Y. — 4 uoluens ... eas adheret spinis A; aferr& Y² afferet A; dimittit A; uotri Y² botri Y. — 6 spiritali AY²; uini Y² uineae A; afferes A; regis] *add.* quod affertur AY³; sanctum tribunal A. — 10 rebus] AY regibus Y².

XVII. DE HIBICE

Est animal quod dicitur hibicis; immundum quidem est, secundum legem, pre omnibus uolatilibus [cf. Leu. 11. 17]. ²Natare nescit, sed secundum litorem fluminum uel stagnorum depascit: ³non potest natare in altitudinem, sed ubi inmundi pisciculi demorantur; ⁴inueniturque foris ab altissimis locis.

⁵Disce nunc spiritaliter natare, ut uenias in intellegibile et spiritalem altum flumen, et ad altitudinem sapientie uirtutis dei [cf. Rom. 11. 33]. ⁶Si uis ascendere in altitudinem, et mysteria domini Ihesu Christi discere, discce spiritaliter natare. ⁷Nisi enim duas manus extenderis et feceris typum crucis, non poteris pertransire mare; ⁸et nisi tu uolueris pertransire seculum ad deum per typum crucis, omnia scandala non uitabis: ⁹nescient enim natare neque orare scientes, foris depascuntur ab ecclesia. ¹⁰Foris autem a fide sunt fornicationes, moechiae, detractationes, cupiditates. ¹¹Radix enim omnium malorum est cupiditas: etenim typus crucis super omnem creaturam est.

¹²Et sol, nisi extenderit radios suos, non poterit fulgere. ¹³Et luna, si non extenderit sua dua cornua, non lucebit. ¹⁴Nam et uolatilia celi, nisi extenderint alas suas, non poterint uolare. ¹⁵Nauis quoque, nisi extensum fuerit uelum eius cum uelificat, uentis flantibus non mouetur ad nauigandum. ¹⁶Sicut et Moyses, extendens manus suas, interfecit Amalech [cf. Ex. 17. 11]; Danihel, cum oraret, leones euasit; ¹⁷Ionas in uentre coeti similiter orando seruatur; Thecla in ignem missa est, et in foueis bestiarum, et typus eam saluauit crucis. ¹⁸Et Susanna a presbiteris liberatur, Iudit sic occidit Olofernem dextera forti, Hester Aman, et tres pueri in camino ignis: ¹⁹tali custoditi sunt signo, et alia multi sancti peiora omnium passi sunt genera tormentorum. ²⁰Bene ergo Phisiologus de hibice dixit.

Codd.: YY² A (§§2-6) Y³.

1 quod] Y que Y². — 2 incip.: ibit circa labia flum. AY³; nature Y²; nescat Y; litore Y. — 3 natare] om. A. — 5 nature Y²³; ad] Y om. Y²³; dei] Y²³ om. Y; uinias intellectuales altum fl. altum diuitiae sap. et uirtutes A. — 6 ascendere] AY³ desc. YY². — 8 non] Y² om. Y. — 10 mechie Y; detractationes YY³; cupiditas Y. — 11 est enim Y; omnis creaturas Y³. — 14 -erit ... -erit Y. — 15 extentum Y. — 16 extend & Y²; euasit] Y efacit Y². — 17 tecla Y; saluabit Y². — 18 iudit] add. & Y²; olophorne in dex. Y². — 19 paiora Y².

XVIII. DE UULPE

UULPIS dolosum animal est omnimodo, et dolos parat. ²Si esurierit et non inuenerit quod manducet, requirit ubi est scyssura terre et palearum, ³et proicit se supina, sursum respiciens, et adducit flatos suos infra se: expanditur omnino. ⁴Et putant uolatilia quoniam mortua est; ⁵descendunt super eam ut manducent eam, et rapit ea, et extenderat, et mala morte uolatilia ipsa moriuntur.

⁶Et diabolus omnino mortuus est, et actus operi eius: ⁷qui uult communicare carnum eius, morietur; ⁸etenim carnes eius sunt fornicationes, cupiditates, uoluptates, aduersantes seculi [cf. Matt. 15. 19]. ⁹Ex hoc et Herodes similatus est uulpi [cf. Luc. 13. 32]; ¹⁰et scriba, audiens autem saluatorem: Uulpes (inquit) foueas habent [Matt. 8. 20, Luc. 9. 58]. ¹¹Et in canticis canticorum: Capite nobis uulpes *pusillas, exterminantes uineas* [Cant. 2. 15]. ¹²Et Dauid in psalmo LXII: Partes uulpium erunt [Ps. 63. 9]. Bene ergo Phisyo-logus dicit de uulpe.

Codd.: Y Y². Trans. alt.: B Y³ etc.

1 uulpes Y². — 2 scyssure Y fissura Y². — 3 suspiciens Y; flatus Y. — 5 extenterat Y; moriunt Y. — 10 saluatore Y. — 11 uineas / 20. 33 obediens] *deest fol. Y².*

XIX. DE ARBORE PERIDEXION ET COLUMBIS

EST arbor que dicitur peridexion, inuenitur in India. ²Fructus autem arboris illius dulcis est totus ualde, et suauis. ³Columbe autem delectantur in fructu arboris illius: habitant autem in ea pascentes fructu eius. ⁴Inimicus est autem dracho columbis, timet autem arborem illam et umbram eius, in qua columbe demorantur: ⁵et non potest draco adpropriare columbis neque umbre eius. ⁶Si enim umbra arboris uenerit ad occidentem, fugit draco ad orientem; ⁷si iterum uenerit umbra eius ad orientem, fugit ad occidentem. ⁸Si autem fiet ut columba inueniatur foris arborem aut umbram eius, ⁹et inuenierit eam draco, occidit eam.

¹⁰Arborem patrem omnium dicit, umbram autem in filium Christum; ¹¹sicut dixit Gabrihel ad Mariam: Ne timeas, Maria, spiritus sanctus superueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi [Luc. 1. 30, 35]. ¹²Fructum autem celestem sapientiam dixit, columbam

autem in spiritum sanctum dixit; ¹³uide ergo, o homo, ne postquam acceperis spiritum sanctum (hoc est spiritalem columbam intellegibilem, de celo descendentem et manentem super te), ¹⁴ne fias foris a deitate, alienus a patre et filio et spiritu sancto, et draco te interimat (hoc est diabolus). ¹⁵Non potest enim draco adpropinquare ad arborem, neque ad umbram, neque ad fructum arboris: et tu, si habeas spiritum sanctum, non potest tibi draco adpropinquare (hoc est diabolus). ¹⁶Bene ergo de arbore et fructu et umbra eius diximus.

Codd.: Y — Y³ AEE²⁴ H (3.39).

1 inc. haec arbor inuen. *A*; in indiae partibus *EY*³. — 2 illius] *YY*³ huius *AE*²⁴; totus dulcis est *YY*³. — 3 delectant *AE*²; habitant autem] *AY*³ hab. enim *Y*; pasc.] + et de *Y*; eius] + accipientes *Y*. — 4 in qua] *YY*³ ubi *AE*²⁴*H*. — 5 et] *AE*²*Y*³ in arbore *Y*; draco] + ascendere uel *Y*; adpropinquare *Y*; columbis] *Y*-ae *Y*³ arbori *AE*²⁴*H*; eius] *AE*²⁴*HY*³ arboris *Y*. — 6 fugiet *Y*. — 6/7 ad] *AE*²⁴*Y*³ in *Y*. — 7 iterum] *AY*³ autem *Y om. E*⁴; fugiet draco in occ. *Y*. — 8 fiet] *AY* fiat *Y*³ euenit *E*²; foris ab arbore uel umbra *Y*. — 10 pat. omnipotentem dicit *A*; dixit *Y*; autem in] *Y om. AE*²*Y*³; christum] *Y om. AE*²*Y*³. — 11 sanctus] *AE*²*Y*³ domini *Y*; superueniet] *A* ueniet super *Y*³ adueniet *Y*; obumbrabit] *E*²*Y*³ -auit *AY*. — 12 autem in] *Y om. AE*²*Y*³; dixit] *Y om. AE*²*Y*³. — 13 ne] + quando *Y*; acceperis] *AE*²⁴*Y*³ accip. *Y*; intell.] + columbam *Y*; descend.] *AE*²*Y*³ uenientem *Y*; te] + uide *Y*. — 14 ne *YY*³ *om. AE*²; deitate] *YY*³ eternitate *AE*² + et *Y*; hoc est] *AE*²*Y*³ *om. Y*. — 15 habeas] + caelestem *AY*³; draco] + draco *Y*; adpropinquare *AY*³. — 16 *Y*.

XX. DE ELEPHANTO

EST animal qui dicitur elephans. ²In eo non est concupiscentiae coitus. Aliud autem est tragelaphus. ³Si autem uoluerit filios facere, uadit in orientem prope paradysum; ⁴est autem ibi arbor que dicitur mandracora; ⁵et uadit ibi cum femina sua, que prior accipit de arbore, et tradit uiro suo, et seducit eum, donec manducet. ⁶Et cum manducauerit masculus, statim femina in utero concipiet. ⁷Et si tempus aduenerit ut pariat, ⁸exit in stagnum aque; et ipsa aqua uenit usque ad ubera eius (hoc est femine), et demittit partum suum (hoc est filium); ⁹dimittit eum in aquis, et natat pullus quia natus est; ¹⁰et uenit in femora eius, et de ubera matris sue nutrietur. ¹¹Elephans autem custodit eam parientem, propter serpentem, quia inimicus est serpens elephanto. ¹²Si autem inuenerit serpentem, occidit eum et conculcat, donec moriatur.

¹³Hec est natura eius: si autem ceciderit, non potest surgere.

Quomodo cadit, cum in arborem se reclinat? ¹⁴Non enim habet coniuncturas geniculorum ut obdormiat, si uellit; ¹⁵uenator autem, qui eum uellit uenari, incidit arborem, modico minus, ubi reclinare consuescit; ¹⁶ut dum uenerit et sese reclinauerit elephans, cadat arbor et animal cum eadem ipsa, et simul cadent. ¹⁷Clamat autem elephans: statim inde exit magnus elephans, et non potest eum leuare; ¹⁸iterum clamant ambo, et ueniunt alii duodecim elephantia, et non possunt nec ipsi leuare eum qui cecidit; ¹⁹deinde clamitant iterum omnes, et statim uenit pusillus elephans, et mittit os suum promuscidem subtus illum magnum, et eleuat illum. ²⁰Habet autem pusillus elephans naturaliter, ut, ubi incensum fuerit de capillis eius uel de ossibus, neque draco neque aliquid malum ibi accidit.

²¹Magnus ergo elephans et mulier eius personam accipiunt Ade et Eue. ²²Cum autem essent in uirtute (hoc est placentes domino), ante suam preuaricationem, non sciebant coitum, neque intellectum mixtionis sue carnis habuerunt; ²³quando autem mulier manducauit de ligno (hoc est intellegibilem mandracoram), deinde dedit uiro suo, pregnans malorum facta est; propter quod exierunt de paradyso. ²⁴Quamdiu autem fuerunt in paradyso, non eam cognouit Adam: ²⁵hoc manifestum est, quia ita scriptum est: Et postquam eiecti sunt Adam et Eua de paradyso, ²⁶tunc cognouit Adam mulierem suam, et concipiens peperit Cain [cf. Gen. 4. 1] super uituperabiles aquas: ²⁷sicut Dauid dixit: Salua me, quoniam introierim aquae usque ad animam meam [Ps. 69. 1]. ²⁸Statim draco subuertit eos, et alienos eos fecit a uirtute (hoc est non placendo deo). ²⁹Et clamant uociferantes ad dominum, et uenit magnus elephans (hoc est lex), et non eum leuaui: quomodo nec sacerdos eum qui incidit in latrones [cf. Luc. 10. 30]. ³⁰Neque duodecim elephantia eleuaerunt eum (hoc est prophetarum chorus), quomodo nec leuitae, qui a latronibus erat uulneratus; ³¹sed sanctus intellegibilis elephans (hoc est dominus Ihesus Christus): ³²et cum omnium maior sit, omnium pusillus factus est: ³³Humiliauit enim se, factus obediens usque ad mortem [Phil. 2. 8], ³⁴ut hominem eleuaret, intellegibilis Samaritanus, qui inposuit nos super iumentum suum (hoc est super suum corpus): ³⁵Ipse (enim) tulit infirmitates nostras, et inbecillitates nostras baiolauit [Esai. 53. 4]. ³⁶Interpretatur autem hic Samaritanus hebreice custos; de quo dicit Dauid in psalmo CXIII: Custodiens paruulos dominus [Ps. 113. 7]. ³⁷Ubi enim dominus meus

presens est, neque draco neque mali aliquid appropriare poterit.
³⁸Bene ergo Phisiologus de elephanto dixit.

Codd.: Y Y³ — A E²(fol. 39^r) E⁴. Fragm.: F(20.49).

2 eo] Y quo AE²⁴; aliud ... trag-] Y om. AE²⁴Y³. — 3 ad] E⁴YY³ in AE². — 4 dicitur] Y uocatur AE²⁴Y³. — 5 ibi] om. AE²⁴; tradidit masculo A Y³ dat masculo E²⁴. — 6 et ... masc-] Y om. AE²; concepit AE²⁴. — 7 cum tem- ut paruenerit A cum uero pariendi tem- uenerit E²⁴. — 8 exiit Y; aque] om. AE²⁴; ipsa uenit aqua Y. — 8/11 ad ubera matris elephans autem AE²⁴. — 11 parturientem AE²⁴; propter ser-] om. AE²⁴; draco inimicus est elephanti AE²⁴. — 12 eam Y. — 13 est] AE²⁴ om. Y; quo- autem ceciderit quando in arb- A autem cum in E²⁴. — 14 ut dorm- si uelit A om. E²⁴. — 15 uult A om. E²; modicum ut si uen- A modicum ut eleph- cum se incl- E² et incl- se A; ibi Y. — 16 animal] Y elifans A; cum eo cadens autem clamat AE²⁴ add. flens A fortiter E²⁴. — 17 inde] om. AE²; exiet Y. — 18 alii] om. AE²⁴; elephantas AE²⁴; possunt eum leuare AE². — 19 clamant omnes AE²; ueniet Y; promus-] AE² om. Y. — 20 autem] add. et Y; elephans] add. hoc A hanc E²; ut] om. AE²; ossibus eius neque aliquid mali AE²; accedit Y. — 21 ergo] Y om. AE²; eua Y. — 22 uirtute] Y carne AE²⁴Y³; suam] Y ipsorum AE²; neque intelligentiam (add. peccati EE⁴) habuerunt (habebant EE²⁴) AE²⁴. — 23 mandragoram AE²; dedit] add. et Y; malorum] Y om. AE²; quod] add. et Y. — 24 quamdiu] AE²⁴ quando Y; cognouit eam AE²⁴. — 25 quia ... et] AE² de his que scriptum sunt quoniam Y; postquam ... tunc] Y om. AE². — 27 me fac deus quoniam intrauerunt aquae A om. E². — 28 et statim A; a uirtute] Y ab arce sua AE⁴ ab are sua E² (pro carne?); deo] Y dominum A -no E². — 29 et ... dominum] Y tunc E²⁴ om. A. — 30 elephantas AE²; leuita AE²; erat] Y fuerat A. — 31 sanctus] Y om. AE². — 33 usque etc.] Y² fol. 178^r. — 34 hoc ... corpus] YY² om. AE²⁴. — 35 baiolauit] YY² portauit AE². — 36 custus YY²; CXIII] YY² om. AE². — 37 enim] YY² autem E² om. A add. est E²; opprop. Y. — 38 YY² om. AE²; phisiologus Y.

XXI. DE DORCHON

Est animal in monte qui dicitur dorchon grece, caprea latine. ²Amat satis excelsos montes, escam autem inuenit in humilia montium.
³Et uidet de longe omnes qui ueniunt ad eam, ⁴et cognoscit si cum dolo ueniant, uel cum amicitia.

⁵Habet autem caprea sapientiam dei: prophetas amat, hoc est montes excelsos, in quibus oculos suos leuauit propheta: Leuauit (inquit) oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi [Ps. 120. 1]. ⁶Et Salomon in canticis canticorum dixit de dorchon (hoc est de caprea): Ecce *fratrueis meus saliens super montes*, transiliens supra colles [Cant. 2. 9]. ⁷Hoc autem dorchon salit super prophetas, transiliens super colles (hoc est apostolos). ⁸Acute autem uisionis

est dorchon, significans quoniam saluator uidet omnia que aguntur; ⁹deus autem uocatur propter quod omnia uidet, et de longe, ad eum uenientes cum dolo; cognouit autem uenientem Iudam osculo eum tradentem [cf. Luc. 22. 48]; ¹⁰et iterum scriptum est: Cognouit dominus qui sunt eius [II Tim. 2. 19]; ¹¹et Iohannes dixit: Ecce agnus dei, ecce qui *aufert peccata* mundi [Ioh. 1. 29].

Codd.: Y Y² Y³.

3 longe] *add.* quoniam YY². — 4 si] Y sic Y². — 5 habet] Y haec Y²; sap. dei] *edit. om.* Y ad Y². — 6 fratuelis Y. — 7 transili & Y². — 8 uidit Y². — 11 auferit Y².

XXII. DE ACHATE LAPIDE

EST lapis qui uocatur achates: artifices autem margaritas inquirentes per hunc lapidem achaten inueniunt; ²alligant autem achaten lapidem funiculo firmissimo urinatores, et summittunt in mare; ³et ueniens achates lapis usque ad margaritam, stat et non mouetur; ⁴statim urinatores assequentes funiculum inueniunt margaritam.

Codd.: Y Y² — AY³ E²H (3.57).

agate *semper* Y². — 1 *incip.* artif. enim A; qui] Y² que Y; autem] YY² enim qui A; inquirent A quaerunt E²H; hunc] YY² *om.* AE²H; acaten Y agathen E²H *add.* seu achaten H. — 2 autem] YY² enim AH; ad funiculum AH; fortissimum A. — 3 stat] Y fiat Y²; stat ... mouetur] YY² *om.* AE²HY³.

XXIII. DE LAPIDE SOSTOROS ET MARGARITA

QUOMODO autem nascitur margarita pronuntiabo: est lapis in mari qui uocatur sotoros; et uenit a mari matutino ante lucanum; ²et aperit conchas (id est os suum), et degluttit celestem rorem, et radium solis et lune et que sursum sunt siderum; ³et sic nascitur margarita de superioribus astris.

⁴Sic autem hic nunc achates lapis, ut Iohannes ipse enim ostendit nobis, intellegibilem margaritam Ihesum Christum dominum nostrum, ⁵dicens: Ecce agnus dei, ecce qui *aufert peccata* mundi [Ioh. 1. 29]. ⁶Mare autem de saeculo dixit, urinatores autem qui sursum ferunt margaritam chorum sanctorum doctorum; ⁷peccatores autem deorsum ferunt eam, propter suam malitiam, quantum aduersus ipsos est; ⁸medio autem conche uel duarum alarum (hoc est inuenitur intellegibiliter), et dominus meus saluator (hoc est in medio ueteris nouique testamenti) a superioribus habens escam. ⁹Dixit

autem dominus meus quia: Regnum meum non est de *hoc mundo* [Ioh. 18. 36], sed a sempiterno patre et sanctorum eius uirtutum.
¹⁰Bene ergo Physiologus dixit de achate et margarita.

Codd.: Y Y² — A Y³ E²H(3.57).

tit. post pronuntiatio] Y; et] add. de Y². — 1 adnunt. Y²; in mari] YY² uel piscis E²H; sotoros] Y² sutores Y poterus AE². — 2 concas YY² om. AE²H; id est] YY² om. AE²H; rorem] A roſ YY²; lune et] YY² om. AE²H. — 3 superibus Y. — 4 hic] YY² om. AE²H; ut] YY² om. AE²H; intellegebilem Y. — 5 dei ecce] AH dei YY²; aufert] Y -it Y² tollit AH; peccatum Y. — 6 de s. dixit] YY² praesens saeculum H add. designat H dixerim A; autem] YY² illorum H; qui sursum] Y deorsum Y². — 7 suam] YY² eorum A; ipsius A. — 8 conce YY² cone A; hoc est] YY² in his A; intell. ... dominus] YY²; nouique] Y -que noui Y² et noui A add. quae Y; habens] A Y² habet Y. — 9 autem] YY² enim A; meus] YY² om. A; de] AY in Y²; isto saeculo A; et sanct. ... marg.] YY² om. A.

XXIV. DE LAPIDE ADAMANTINO

Est altera natura adamantini lapidis: neque ferrum timet, nec odorem fumi recipit; ²si autem inuentus fuerit in domo, neque demonium ibi appropriat, neque aliquid mali; ³in domibus regum inuenitur. ⁴Qui autem tenuerit eum, uincit omnem hominem et bestiam.

⁵Lapis adamantinus est dominus meus: ⁶si habueris eum, nihil tibi mali occurrit.

Codd.: YY² — AY³.

1 est alia n. adamantino lapides Y² adamans lapis est qui nec A; nec ... domo] AY³ om. YY²; accipit Y³. — 2 aliquod malum A. — 3 domibus] add. enim A. — 4 uincet A. — 5 lapis] A om. YY²³; adamans Y³; meus] Iesus Christus A. — 6 si] add. quis eum A; habuerit AY²; mali eis eueniet A.

XXV. DE ALIA NATURA ONAGRI ET SIMII

Est alia natura onagri (dixit sapiens) quoniam in regalibus domibus inuenitur: ²in quinta et uigesima Famenoth mensis cognoscunt ab onagro quoniam equitas dierum fit: ³si autem clamauerit duodecies, cognoscit rex et palatium quoniam equitas diei fiet (ysemaria dixit grece). ⁴Et simius, si septies mingat, ysemeria fit.

⁵Onager est diabolus, quoniam nox (hoc est populus ex gentibus) aequalis factus est diei: ⁶credentium prophetarum, clamauit onager (diabolus). ⁷Et simius, hoc ipsam diabuli personam accepit: habuit

autem initium, finem autem non habet (hoc est caudam); ⁸in principio autem fuit unus ex archangelis, finis autem eius nec inuenitur. ⁹Beneque simius, non habens caudam, sine specie enim est; et turpe infimio, non habentem caudam; ¹⁰sicut et diabolus, non habet finem bonum. ¹¹Bene ergo Phisiologus dixit.

Codd.: Y Y². Trans. alt.: B Y³.

simi Y. — 2 uicensima Y uincensima Y²; famenoht Y. — 4 si] Y om. Y². — 9 turbe in simio Y².

XXVI. DE LAPIDE INDICO

Est lapis qui uocatur sindicus, hanc habens naturam: ²si homo aliquis ydropicus fuerit, artifices medicorum inquirunt lapidem. ³Si autem inuenerint eum, alligant ydropico horis tribus, et exiet ab eo omnis feditas, conbibens in seipsum lapis; ⁴et cum soluerint eundem lapidem ydropico, expendant lapidem cum homine; ⁵et modicus lapis adducit corpus hominis in statera, hoc est in pondere. ⁶Si autem dimittatur lapis in sole horis tribus, fedissimam aquam quam tulit de corpore ydropici effundit foras, et fit lapis mundus iterum sicut erat.

⁷Lapis est dominus noster Ihesus Christus. ⁸Quoniam ydropici fuimus, habentes aquas diabuli in corde, descendens ligatus est lapis saluatoris, circa cor nostrum caritas eius; ⁹surgens autem a mortuis, omnem intellegibilem infirmitatem anime nostre sustulit: ¹⁰Et infirmitates nostras ipse baiulauit [Matt. 8. 17].

Codd.: Y Y² — A Y³.

de lapide indico] *edit.* de lap- senditicos Y de l- senditichos Y². — 1 est ... uocatur] YY² lapis A; sindicus] A senditichos Y -dit- Y²; habet AY³. — 2 fuerit art-] YY² om. AY³; medicorum] *add.* est ut AY³; inquirant A. — 3 feditas] *add.* atque YY². — 4 lapidem] *add.* ab Y²; expendent Y suspendunt AY³ *add.* appendentes YY². — 5 et modicus lapis] A modus lapidis YY². — 6 dimittitur A; solis Y; fetidissimam A; tollit AY³; effund& Y² *add.* eam Y² autem Y; foris ut sit A. — 8 quoniam] *add.* autem Y; fumus Y; eius] *add.* et Y. — 9 a] A ex YY².

XXVII. DE HERODION ID EST FULICE

Est uolatile qui uocatur herodius, de quo memoratus est Daud, dicens: Herodion domus dux est eorum [Ps. 103. 17] (hoc est fulice, in psalmo CIII). ²Est autem hoc animal satis prudens pre omnibus

uolatilibus; ³non multos cubiles querens, sed ubi moratur, ibi et pascit, et reuertitur ibi et dormit; ⁴neque morticina manducat, neque uolat in multis locis: cubile eius et esca in uno loco sunt.

⁵O et tu, homo poliuomene, una tibi sit nutrix et sempiterna ecclesia catholica, ⁶ut spiritalis esca et celestis panis digestibilis fiat in te: ⁷noli querere multa loca aliene glorie (hoc est hereticorum).

Codd.: YY² — AY³.

1 est ... herodius] A om. YY²; herozion domus preest eis YY²; de quo ... dauid] YY² om. A; fulicae domus AY³; eorum] A eis YY²; hoc ... CIII] YY² om. A. — 2 autem] add. autem Y; hoc animal] YY² uolatile AY³; omnibus] AY³ multis YY². — 3 non multa copia A; moratur ubi et dormit AY³. — 4 locis] AY om. Y²; uno boca Y². — 5 o] YY² ita A; poliu.] Y² (Y) beneuole Y om. A. — 6 panis] add. uitae A; in te] tibi A. — 7 quere se Y; quaerere alienam gloriam per multa loca hoc est per multa hereticorum A; loco Y.

XXVIII. DE PSYCOMORA

AMOS dixit: Non sum propheta *neque* filius prophete, sed pastor *caprarius* uellicans sycamina [Am. 7. 14]: pastor caprarum, et hyrcos pascit. ²Bene Amos personam accepit Christi saluatoris. ³Quod autem dicitur sicamina uellicans: intellegibile est uerbum et spiritale est; ⁴Zacheus autem ascendit in sycomora [cf. Luc. 19. 4]. ⁵Quod autem dixit psycamina uellicans, uel et cauans sanctis: quoniam priusquam scauatus sycaminas. ⁶Sunt intra ipsum conopes, hoc est intra eum in tenebris habitantes, lumen non uidentes, ⁷in seipsos dicentes: In magna regione habitamus, in tenebris autem sunt sedentes [cf. Matt. 4. 16]. ⁸Cum autem aperietur sycaminus ferro, et exierint inde, uident lucorem solis fulgentis, et lune et siderum, ⁹et dicent: Nos in tenebris fuimus sedentes in umbra [cf. Esai. 9. 2, Matt. 4. 16] — ¹⁰de his et Esaias dicens: Ut educat de *uinculis* uinctos, et de domo carceris *habitates* in tenebris [Esai. 42. 7], ¹¹uellicans primo die, tertio autem die parabitur fructus maturus, et esca fiet hominum.

¹²Compuncta est costa saluatoris mei, hoc est aperta est in lancea et ferro; et exiit sanguis et aqua. ¹³Tertia autem die surgens a mortuis, uidimus intellegibilia luminaria et spiritalia: ¹⁴sicut et scyniphas (hoc est culices), aperientes psycamina, uiderunt luminaria immortalia. ¹⁵Hedi personam accipiunt penitendum: etenim capilli eorum in sacco uertuntur, et: In cinerem penitentiam agunt

in eis [Matt. 11. 21, Luc. 10. 13]. ¹⁶Populus qui sedebat in tenebris lumen uidit magnum, et qui erant in umbra mortis lux orta est eis [Matt. 4. 16, Esai. 9. 2]. ¹⁷Adaperto autem psycamino, tertio autem die esca fiet: ¹⁸percussus autem dominus noster, et tertia die resurgens ex mortuis, esca et uita omnium nostrorum factus est.

Codd.: Y² Y (§§1-11).

1 pastor cap- et hyrcos] Y om. Y². — 4 est zacheis Y². — 6 intra] Y² in terra Y. — 8 uidet luxorem Y². — 9 tenebre fugimus Y². — 10 esaias] add. ceemit Y cecunt Y²; uinctas Y². — 11 maturus / 29.4 animal] deest fol. Y. — 12 compacta Y².

XXIX. DE PANTHERE

PROPHETA dicit: Factus sum *sicut leo domui* Iuda, et sicut *panthera* domui Effraim [Os. 5. 14]. ²Panther hanc naturam habet: omnium animalium amicus est, inimicus autem draconi; omnimodo uarius est sicut tunica Ioseph [cf. Gen. 37. 3], et speciosus. ³Etenim dixit Dauid in XLIII psalmo: Adstitit regina a dextris tuis in uestimento deaurato operta uarietate [Ps. 44. 10]. ⁴Panther quietum animal est, et mitissimum nimis. Si autem manducauerit, et satiatu fuerit, ilico dormit in fouea, et tertio die surgit a somno (sic et saluator noster). ⁵Panther autem, si surrexerit de somno tertio die, exclamat uoce magna, et de uoce eius omnis odor bonus aromatum; ⁶et qui longe sunt et qui prope, audientes eius uocem, assequuntur bonum odorem uocis eius.

⁷Dominus noster et saluator surgens a mortuis omnibus bonus odor factus est nobis [cf. II Cor. 2. 15], his qui longe et qui prope, pax [cf. Eph. 2. 17]; ⁸sicut apostolus Paulus dixit: Multifarie sapientie dei [cf. Eph. 3. 10], hoc est uirginitas, abstinencia, misericordia, fides, caritas, unanimitas, pax, gaudium, longanimitas [cf. Gal. 5. 22]. ⁹Omni amore uaria est celestis sapientia dei Christi; bene de panthere dictum est, quoniam inimicus est draconi in aqua. ¹⁰Nihil ergo sine intentione intellectus de uolatilibus et animalibus diuine scripturae dixerunt; ¹¹quoniam ait apostolus de satanan: Non enim eius *uersutias* ignoramus [II Cor. 2. 11], ambulat omnia uia non bona [cf. Hier. 1. 23, 6. 16].

Codd.: Y Y² — A Y³.

de leone et pantera Y². — 1/4 propheta ... animal] om. Y. — 1 dixit Y². — 3 dicit A; dauid ... psalmo] A om. Y²³; uestiu A Y³; saturatus YY³. — 4 surrexit

a som- A; tertia Y²³. — ⁶uocem Y; et de uoce eius] A Y³ om. Y Y². — 5 panter Y. — 6 et qui longe] A qui longe Y Y²³; uocis eius] Y Y² om. A Y³. — 8 abstinentia ... longan-] Y Y² om. A Y³; unianimitas] Y² humanitas Y. — 9 sapientiae Y; pantera Y² pantere Y. — 11 ambulat] add. enim Y².

XXX. DE CETO ID EST ASPIDOCELEON

PHYSIOLOGUS autem dixit de ceto quoddam, ²quod est in mari, nomine aspidocoleon uocatur, magnum nimis, simile insule, ³et plus quam harena grauis, figuram habens diabuli. ⁴Ignorantes autem naute, alligant ad eum naues sicut ad insulam, et anchoras et palos nauis configunt in eo; ⁵et accendunt super eum ignem ad coquendum sibi aliquid; ⁶si autem excaluerit cetus, urinat, descendens in profundum, et demergit omnes naues. — ⁷Sic et tu, o homo, si suspendas te et aligas teipsum in spe diabuli, demergit te secum simul in gehennam ignis.

⁸Aliud naturale habet cetus: si autem esurierit, multum adaperit os suum, et omnis odor bonus per os eius procedit; ⁹odorantes autem pusilli pisciculi, secuntur eius odorem, et componant se in ore magni ceti illius; ¹⁰cum autem impletum fuerit os eius, concludit os suum, et gluttit pusillos omnes illos pisciculos, hoc est modicos in fide. — ¹¹Maiores autem et perfectos pisces non inuenimus adpropinare ad cetum: consummati enim sunt perfecti; etenim Paulus apostolus dixit: Non enim eius *uersutias* ignoramus [II Cor. 2. 11]. ¹²Iob perfectissimus piscis est, Moises et reliqui alii prophete; Ioseph effugiit cetum magnum, principis cocorum mulierem, sicut in Genesis scriptum est [cf. Gen. 39]; ¹³sicut et Thecla Thamyridum, sicut Susanna duos senes Babylonicos iniquos; Hester et Iudit effugerunt Artaxersen et Olofernem; tres pueri Nabuchodonosor regem, magnum cetum; et Sarra filia Raguelis Nasmodeum (sicut in Tobia). Bene ergo Physiologus dixit de aspidocoleon ceto magno.

Codd.: Y Y² Y³.

3 graui Y; figura Y². — 4 palos nauium Y³. — 6 nauis Y². — 7 aliges Y². — 8 natura Y. — 9 pusillis Y²; eius secu. Y². — 12 principes Y²; effugit Y². — 13 tecla Y; thamyrido Y Y²; nabuchodosor Y.

XXXI. DE PERDICE

HIEREMIAS dixit de perdice quoniam: Clamauit perdix, colligens que non peperit [Hier. 17. 11]. ²Perdix aliena oua calefacit laborans

et nutriens; ³si autem creuerint pulli, et uolare coeperint, ⁴unumquemque genus euolans fugit ad parentes proprios, et solam eam dimittunt.

⁵Sic et diabolus capit genus paruulorum; ⁶cum autem uenerint in mensuram aetatis, ueniunt ad Christum et ad ecclesiam, ⁷et fiet ille insipiens; ⁸hodie, si quis est in malis moribus, crastinum fiet ut sit sobrius; ⁹et fugisti diabolum, hoc est perdicem, et uenies ad parentes tuos iustos et prophetas et apostolos.

Codd.: Y Y² Y³.

1 colligit quod Y³. — 4 parentes] + suos Y³. — 5 sicut et Y. — 6 uenerunt Y. — 8 fiet] Y² fiat Y. — 9 apostulos Y² + bene de perdice saluator Y³.

XXXII. DE UULTURE

PHYSIOLOGUS dixit de uulture quoniam in excelsis et in altis inuenietur locis; ²et dormit in excelsis petris et in pinnis templorum. ³Si autem pregnans fiat, uadit in Indiam, et accipit eutocium lapidem: lapis autem est sicut nix similis magnitudine; ⁴si autem uolueris eum agitare, uel alius capis interius eius mouetur, sicut tintinabulum, cum motus fuerit. ⁵Si, autem, comprehenderit partus uulturem ut pariat, sedit super lapidem hunc eutocium (qui dicitur), et parit sine dolore.

⁶Et tu, homo, si pregnans anima tua fuerit facta, et malis meroribus aduersarii diabuli, accipe intellegibilem lapidem interiorum eutocium. ⁷Exterior autem eius est theothocos; ⁸Maria autem habuit interius spiritalem lapidem saluatorem nostrum: ⁹Lapidem enim quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli [Ps. 117. 22]; et: *Percisus* est lapis de monte sine manibus natus [Dan. 2. 34], ¹⁰et inuolutus propter ueteres errores nostros in spem bonam. ¹¹Sed et crucifixus est propter redemptionem peccatorum nostrorum: tunc emundatur ab anima tua moechie, fornicationes, ebrietates, et cetera, et tunc celesti sermonem cyroforis; ¹²hoc est quod dixit Esaias: A timore tuo, domine, concepimus, et *peperimus* spiritum salutis tue quem fecisti *super* terram [Esai. 26. 18]. ¹³Etenim ueterem testamentum habuit in ministerio saluatorem; ¹⁴absconsus est enim saluator pseudo Hebreis, nobis ergo apparuit. ¹⁵Bene ergo de uulture et lapide dictum est.

¹⁶In quo lapide Dauid occidit Golia; ¹⁷in duobus lapidibus susti-

nentes Aaron, et hur manus Moysi, et fugaret Amalech. ¹⁸Uultur non unam habitationem neque cubilem habet; ¹⁹et nos ueterem idolatriam (hoc est idolorum culturam et multorum deorum sequebatur) cubile non habentes, ²⁰fidem in ecclesia unde et celestis paterna gratia apparuit; ²¹et tunc saluati sumus per Christum Ihesum.

Codd.: Y Y² Y³.

3 accepit Y²; eutocium] *edit.* eustochium Y eustochium Y². — 4 motus Y. — 5 eustocium YY²; que Y². — 6 eutocium] *edit.* eustochium Y eustochium Y². — 7 est eius Y²; theosthocus Y. — 11 redemptione Y; aebri. Y; tunc] Y² cum Y; sermone Y. — 13 uetere Y. — 19 deorum] Y *om.* Y²; sequebantur Y². — 21 salutati Y².

XXXIII. DE MIRMICOLEON

IN Iob Elefas Temaneorum rex dixit de mirmicoleon: Perit eo quod non habeat escam [Hiob 4. 11]. ²Pater autem eius habet uultum leonis, et comedit carnes; ³mater uero uultum formice, legumina manducat. ⁴Si autem peperit mirmicoleonta, perit eum, duas naturas habentem: uultum leonis, anteriora et posteriora formicae; non potest manducare carnes propter naturam matris, neque legumina propter naturam patris; ⁵in perduto ergo uadit, propter quod non habeat escam.

⁶Sic est ergo et omnis: Uir duplex corde, *indispositus* in omnibus uis suis [Iac. 1. 8]. ⁷Non oportet ergo gradere duabus uis, uecorde, duplici, et manibus resolutis, et peccatori ingredienti duabus uis; ⁸sicut in sapientia scriptum est: Sit *apud uos* est, est, non, non [Matt. 5. 37].

Codd.: Y Y².

de myr. Y² de mirmice Y. — 1 escam] *edit. om.* YY². — 2 carnis Y². — 4 perit] Y caparit Y². — 7 uis suae corde Y². — 8 apud Y.

XXXIV. DE MUSTELA

LEX dicit: Non manducabis mustelam, neque ei similem [Leu. 11. 27, 29]. ²Mustela hanc naturam habet: semen masculi in os accipit, et, pregnans facta, auribus pariet. ³Si autem per aurem dexteram contigerit ut generit, masculus erit; ⁴si uero per sinistram, femina. ⁵Mala ergo ex auribus generantur.

⁶Sunt ergo et nunc manducantes spiritalem et celestem panem in

ecclesia; ⁷cum autem dimissi fuerint, proiciunt uerbum ex auditibus suis, et fiunt ut dicitur in psalmo LVII: ⁸Sicut aspidis surde et obturant aures suas, que non exaudiet uocem incantantis, et uenefici que incantantur a sapiente [Ps. 57. 6].

Codd.: Y Y² Y³.

1 similis Y. — 2 accepit Y. — 3 generet Y. — 7 LVIII Y. — 8 surdo et obdurantes Y; exaudiunt Y³; incantantium Y²; ueneficiis incantantis sapienter Y².

XXXV. DE MONOCERATON

MOYSES de monoceraton in Deuteronomio dixit, benedicens Ioseph: *Primitiuus tauri species eius, cornua unicornui cornua eius* [Deut. 33. 17]. ²Monoceras, hoc est unicornis, hanc naturam habet: pusillum animal est, hedo similis, acerrimum nimis, unum cornum habet in medio capite. ³Non potest ei uenator appropriare, propter quod ualde fortissimum est. ⁴Quomodo ergo eum uenantur? uirginem castam proiciunt ante eum; ⁵exilit in sinum uirginis, et illa calefacit eum, et nutrit illud animal; ⁶et tollit in palatium regum.

⁷Unum cornum autem habet, propter quod dixit saluator: Ego et pater unum sumus [Ioh. 10. 30]. ⁸Suscitauit enim nobis cornu salutis, in domo Dauid pueri sui [Luc. 1. 69]; ⁹ueniens de caelo, uenit in utero uirginis Mariae: ¹⁰Dilectus sicut filius unicorniorum [Ps. 21. 23], sicut Dauid in psalmo.

Codd.: Y Y². Trans. alt.: B Y³.

2 animale Y²; cornu Y. — 3 adpropinquare Y². — 7 autem habet / 36.12 demus] *deest fol. Y.* — 10 unicornuorum Y².

XXXVI. DE CASTORE

Est animal quod dicitur castor, innocentissimum ualde et quietum. ²Uirilia autem eius in medicinam proficiunt; ³inuenitur in palatium regis. ⁴Uenator autem currens, ut eum consequatur in montibus, ⁵castor autem uidens uenatorem persequentem, se ore suo incidit uirilia sua, et dat uenatori proiciens. ⁶Si autem alius uenator eum persecutus postea fuerit, proicit se supinum, et ostendit se uenatori; ⁷et uenator uidens se non habere uirilia, discedit ab eo.

⁸O et tu, qui uiriliter agis, politeuta dei, si dederis uenatori que ei

sunt, amplius non accedit ad te; ⁹hoc est si habueris concupiscen-
tiam malam, cupiditatem, moechiam, furtum, excide haec a te, et
da diabulo. ¹⁰Dixit ergo et apostolus: Reddite omnibus debita, cui
tributum tributum, cui honorem honorem, et cetera [Rom. 13. 7].
¹¹Prius turpitudines peccatorum, que in nobis sunt, proiciamus dia-
bulo, hoc est opera eius; ¹²et sic demus deo queque dei sunt, uota
orationis, fructum bonorum operum nostrorum.

Codd.: Y². Fragm.: Y. Trans. alt.: B Y³.

5 persequente Y². — 6 subinum Y². — 8 accendit Y². — 10 cui tributu tr. cui
honore hon. Y². — 12 deo ... nostrorum] Y Y²; orationes Y.

XXXVII. DE YENA HOC EST BELUA

LEX dixit: Non manducabis beluam neque similem ei [cf. Deut.
14. 8, Leu. 11. 27]. ²Est arenotelicon, hoc est masculo-femina; ali-
quando autem masculus fiet, aliquando uero femina: inmundum
tamen est animal propter quod duas naturas habet; ³et ideo et
Hieremias dixit: Numquid *spelunca beluae* hereditas mea mihi
[Hier. 12. 9].

⁴Sic et omnis uir duplex animo belue comparatur: ad signum
colligentis ergo aliquam masculorum habent exinde, hoc est ani-
mum; ⁵cum autem dimissa fuerit collecta, muliebrem naturam acci-
piunt. ⁶Bene dixit Physiologus.

Codd.: Y Y².

ei] Y eius Y². — 2 arenotelicon] edit. corsnotelicon Y² arsnotelicon Y;
mascel fi& Y². — 3 spelunca] add. ac Y².

XXXVIII. DE NILUO

Est animal quod dicitur niluus, hoc est in flumine, figuram habens
canis. ²Inimicus autem est corcodrilli; ³si autem uiderit corcodrillum
dormientem, et apertum os eius, uadit niluus et unguis se totum
luto; ⁴et cum persicauerit lutum, insilit in ore corcodrilli, ⁵et omnia
intestina eius et uiscera eicit.

⁶Sic est inintellegibilis infernus, rapiens omnem animam et mor-
tificans: ⁷celestis autem noster saluator, accipiens terrenum corpus,
descendit in infernum, ⁸donec raperet educens eos qui antea mortui

erant, secundum sanctas promissiones, ⁹et ut solueretur fortitudo et aculeus mortis.

Codd.: Y Y² Y³.

2 est autem Y². — 3 inunguit Y³ unguet Y²; totum] *add.* os eius Y³; luta Y². — 5 intestina] Y Y³ testimonia Y². — 6 est] *add.* autem Y². — 7 descendit Y Y². — 8 antea] Y ante Y³ a meta Y²; promissionis Y² *om.* Y³.

XXXIX. DE ECHINEMON

EST animal quod dicitur echinemon, inimicum autem draconi. ²Si autem inuenerit draconem, uadit contra eum et unguet se luto, ³et cooperiet nares suas de cauda sua, celans et inflans se, et sic astat contra draconem, donec eum interimat.

⁴Sic et saluator noster, accipiens ex terreni corporis substantiam, hoc est corpus quod accepit ex Maria, ⁵stetit donec occideret intellegibilem draconem Pharaonem, ⁶qui sedet super flumina Egypti, hoc est diabolus.

Codd.: Y Y² Y³.

1 echinemon Y *om.* Y³; inimicum] *add.* est Y². — 2 inunguit Y²; lutum Y². — 3 interimet Y². — 4 externi Y³ exteren Y²; substantia Y. — 5 occiderit Y ne-
cauerit Y³. — 6 flumen Y³.

XL. DE CORNICOLA

HIEREMIAS propheta testatur quoniam: Sedisti sicut cornicola deserta [cf. Hier. 3. 2]. ²Phisiologus pronuntiauit quoniam unius uiri est; et si uir eius moriatur, non fit alio uiro, neque corpus uiri alie mulieri commiscetur.

³Sic ergo nunc deserta cornix sinagoga Iudeorum terrestris Hierusalem, que occidit uirum suum celestem, propter quod deserta est, non habens uirum Christum. ⁴Dixit enim apostolus de his qui ex gentibus crediderunt: *Statui* enim uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo [II Cor. 11. 2]. ⁵Habemus ergo nos uirum diuinum sermonem in animis nostris, ut non appropinquet alienus, et inueniamur spelunca latronum.

Codd.: Y Y².

1 hieremie prophete Y². — 2 moriat Y; commissetur Y. — 3 conix Y. — 4 statuit Y².

XLI. DE TURTURE

DIXIT Salomon: Uox turturis audita est in terra nostra [Cant. 2. 12].

²Turtur sedet in desertis, hoc est in solitudinibus secedens; ³non amat in medio multorum esse.

⁴Et saluator noster demorabatur in monte Oliueti (dixit enim); ⁵assumens Ihesus Petrum, Iacobum, et Iohannem, ascendit in montem [cf. Marc. 3. 13]. ⁶Turtur secedere in silentio amat: sic et generosi christofori eligunt in secreto habitare; ⁷christofori dicuntur Christum induti, qui imitantur turturem dominum nostrum Christum.

Codd.: Y Y² Y³.

4 oliueti] add. Matt. 3.17 d. — 4/7 dixit enim ... dicuntur Christum] YY² et omnis in solitudine sicut turtur etenim qui Y³. — 7 turture Y.

XLII. DE HYRUNDINE

EZECHIAS rex dixit in Esaia propheta: Sicut *hyrundo*, ita clamabo, et sicut columba, sic meditabor [Esai. 38. 14, cf. 59. 11]. ²Et in Hieremia dicitur: Turtur et hyrundo et cyconia custodierunt tempus *introitus* sui [Hier. 8. 7]. ³De hyrundine locutus est Physiologus quoniam semel generat, et iam non.

⁴Et saluator meus natus est semel in utero; ⁵baiulatus est semel, crucifixus est semel, et surrexit a mortuis semel: Unus deus, una fides, unum baptisma [Eph. 4. 5].

Codd.: Y Y² Y³.

2 introitus Y. — 5 et surr.] Y resurrexit Y².

XLIII. DE CERUO

IN psalmo XLI dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, deus [Ps. 41. 2]. ²Cervus inimicus est draconi; draco autem fugit a ceruo in fissuras terre; et uadens ceruus, et ebibens, implet nasa sua fontem aque, et euomit in fissuram terre, ³et educit draconem, et conculcauit eum, et occidit eum.

⁴Sic et dominus noster interfecit draconem magnum diabulum ex celestibus aquis, ⁵quibus habebat sapientie inenarrabilis; non enim potest draco baiulare aquam, neque diabolus sermones celestes. ⁶Si

enim et tu habueris intellegibiles dracones absconsos in corde tuo, inuoca Christum ab euangeliiis per orationes, et ipse occidet eum: ⁷Tu es enim templum dei, et spiritus dei *habitauit in te* [I Cor. 3. 16]. ⁸Capilli autem cerui, ubi apparuerint in domo, uel de ossibus incenderis, numquam draconem inuenies: ⁹uestigium dei et timor Christi si inueniantur in corde tuo, nullus spiritus inmundus introibit tibi.

Codd.: Y Y² Y³.

1 dixit Y. — 2 fisuras Y; fisuram Y. — 4 noster] Y² meus Y. — 9 inueniuntur Y.

XLIV. DE RANA

EST rana que dicitur cerseus, hoc est desiccano. ²Cersea rana per estatem estus non curat; si autem comprehenderit eam pluuiam, morietur; ³alie autem rane aquatice que inter aquas sunt, si uiderint radios solis et calefacte fuerint, baptizant se in fonte.

⁴Hoc est generosi abstinentes, desiccano sunt. ⁵Non pertinet eis de quibus patienter in abstinentiis laborantes; si autem pluuiam eos comprehendat, moriuntur (hoc est seculi cupiditates); ⁶aquaticae autem rane in eis, que non sufferunt abstinentiam. ⁷Et si ad diem abstinerint, non baiulantes radium solis intellegibilis, inmittunt se iterum in ea ipsa priora desideria.

Codd.: Y Y².

1 cerseus] *edit.* censeus YY². — 2 pluuiam Y². — 3 radius Y radium Y². — 5 comprehendit Y²; cupiditates Y.

XLV. DE SAURA ID EST SALAMANDRA

EST mirabile hoc in Danihelo de tribus fratribus: in camino ignis missi sunt, ut et hymnum dicerent deo [*cf.* Dan. 3]. ²Uere non mirum iusti enim fuerunt; ³et si mortuos suos suscitauerunt, neque magnum iustos montes transferri in mare [*cf.* I. Cor. 13. 2]. ⁴Physiologus dixit de saura que dicitur salamandra, quoniam si introiuit in camino ignis uel fornace balnearum, omnis ignis extinguitur; talem naturam habet. ⁵Quanto melius, qui secundum iustitiam *extinguerunt uirtutem* ignis, obturauerunt ora leonum [Heb. 11. 33].

Codd.: Y Y².

de alia id est salamandra YY². — 3 suscitatae sunt Y². — 5 obdurauerunt Y².

XLVI. DE LAPIDE MAGNITEN

Est lapis qui dicitur magnis, suspendit ferrum, si adhererit ferro, hoc est si apponatur ferro. ²Si ergo creatura hec facit, quanto melius creator omnium et factor suspendit celum a terra, et extendit celum sicut pellem.

Codd.: Y Y² Y³.

1 magnus Y; adherens ei si ergo Y³. — 2 hec creatura Y; quantum Y³; suspendit ... ext. celum] *om.* Y³.

XLVII. DE LAPIDE ADAMANTINO

Est lapis adamantinus, in orientis partibus inuenietur, ²non in diebus solis fulgens, sed in noctibus inuenitur; ³adamantinus dicitur quia omnia domat, ipsum enim nemo potest domare.

⁴Dominus meus et saluator omnes iudicat, et non iudicatur ab aliquo. ⁵Et in Amos propheta dicit: Et uidi lapidem adamantinum [Am. 7. 7]. ⁶Et tu, si inuentus fueris in orientis partibus, maxime si uocatus fueris iustus, inreprehensibilis et pius, sicut Iob [*cf.* Hiob 1. 1], innocens, et cetera, a solis ortu.

Codd.: Y Y² Y³.

1 inuenitur Y². — 2 non in die tamen Y³; inuenitur adamantinus] Y³ *om.* YY². — 3 enim] YY² autem Y³; nemo] YY³ non Y². — 4 sic et salu. noster omnis iud. Y³. — 5 dicit] *add.* de illi Y³.

XLVIII. DE COLUMBIS

IOHANNES euangelista dicit: Uidi celum apertum, et spiritum dei sicut columbam uenientem super eum [Matt. 3. 16, Marc. 1. 10, Ioh. 1. 32]. ²De multis columbis locutus est Phisiologus; sunt pegmatistes columbe; ³multa enim sunt genera columbarum, et multis coloribus et uariis; est niger, cinericius, auri speciem habens, mellicus (hoc est fuscus), icotus, albus, rufus; ⁴si autem omnes columbas mittat ad pegmatistes neminem inducet, solus rufus inducet omnes et placat.

⁵Sic sanguis saluatoris mei induxit omnes in uitam eternam: ⁶non Moyses, quia legem dedit, non Esaias, non quisque prophetarum, sed ipse ueniens dei filius dominus Ihesus Christus saluauit nos suo sanguine sancto. ⁷Hoc ipsum extra ab fornicaria: propter coc-

cinum signum saluata est anima eius: Maria sortita accepit coccinum purpuram [cf. Apoc. 17. 4]. ⁸Et in canticis canticorum dixit: *Uestis coccinea labia tua, et loquella tua speciosa* [Cant. 4. 3]. ⁹Et in Matheo: *Clamidem coccineam induerunt eum* [Ioh. 19. 2].

Codd.: Y Y².

2 permatice Y Y². — 3 mellinus Y²; icotus] Y totus Y²; rufus] *add.* in Y. — 4 pegmanites Y pecmanites Y²; plagat Y. — 5 mei] Y nostri Y². — 8 restis Y Y².

XLIX. DE SAURA ELIACE HOC EST ANGUILLA SOLIS

Est qui uocatur saura eliace, hoc est anguilla solis. ²Cum senuerit, impeditur duobus oculis suis, et excecatur, non uidens solis lumen. ³Quid faciet? ex bona sua natura inquit parietem respicientem ad orientem, ⁴et intrat in fissuram parietis, uidens ad orientem, et oriente sole aperientur ei oculi, et noua efficitur.

⁵Sic et tu, o homo, si ergo ueteris hominis indumentum habes [Col. 3. 9, Eph. 4. 22], uide ne quando oculi cordis tui impediti fuerint, ⁶requiras intellegibilem orientem solem dominum Iesum Christum, cuius nomen uocatur oriens [cf. Zach. 3. 8, 6. 12, Luc. 1. 78] in propheta Hieremia. ⁷Et ipse est sol iustitie, sicut apostolus dicit [cf. Mal. 4. 2]; et aperiet tibi intellegibiles oculos cordis tui, et nouum per ueteris fiet tibi uestimentum.

Codd.: Y Y² Y³.

1 *inc.:* qui uocatur nouella cum sen. Y³. — 3 facit Y³; ex] Y²³; naturam Y. — 5 tu homo si uet. Y³; habens Y² habis Y³; cordis] *om.* Y³. — 6 requiras] *edit.* nequirat (?) Y³ quante Y Y²; intell.] *add.* faciunt Y Y²; oriente sole Y Y²; solum Y³; dominum] *add.* nostrum Y³; hieremie Y. — 6-7 oriens ipse adaperiet oculos Y³. — 7 ueteris] Y²³ ueteri Y; fiet] Y Y² dabit Y³. — *expl.:* expet liber crisostomi de naturis animalium Y explicat de natura bestiarum sancti iohannis constantinopolitane untistinie liber conscriptus deo gratias amen (*add.* de pigmentis nardi spicatae) Y².